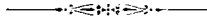

JURIDISK FORENINGSS AARBOG

FOR

VINTEREN 1921—22

TRYKT SOM MANUSKRIFT TIL BRUG FOR
FORENINGENS MEDLEMMER

KØBENHAVN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELHÆR)

1922

INDHOLD.

	Pag.
Generalforsamlingen	5
Jesper Simonsen: Dommeruddannelse og Domstoleorganisation i England.	7
George E. Schrøder: Lovhjemlet Ufrugtbargørelse som Led i Forholdsreglerne overfor Forbrydere mod Sædelighed	26
Carl Ussing: Monopoliserede Virksomheder og Arbejdsstandsninger	37
Jul. Lassen: Kjøb frit på Bane	50
A. Dr. Bentzon: Spredte Bemærkninger om Udkastet til Lov om Forsikringsaftaler	58

Moderne refererede af Overretssagfører Ellis Henriques

FORENINGEN

DEN AARLIGE GENERALFORSAMLING

afholdtes Mandag den 26. September 1921 i *Odd-Fellow-Palæet*.

Til Dirigent valgtes Overretssagfører *Jarner*.

Overretssagfører *Ahnfeldt-Rønne* aflagde Beretning. Der var i 1920—21 afholdt de 5 Møder, hvorom Aarbogen indeholdt Referat, hvorhos der i Juni 1921 havde været arrangeret en vellykket Udflugt til Strandmøllen og Skodsborg.

Medlemsantallet, der den 1. September 1920 havde udgjort 374, var i Aarets Løb gaaet noget frem, saaledes at det den 1. September 1921 udgjorde 380.

Regnskabet, der er gennemgaaet af Foreningens Revisor, Byretsdommer *Elhoff*, og befundet rigtigt, balancerer med Kr. 5.510,17. Kassebeholdningen, der ved Aarets Begyndelse var Kr. 1.747,38, var ved Aarets Slutning Kr. 1.269,87; Nedgangen skyldes navnlig et Jubilæumsgratiale paa Kr. 500, som var givet til Foreningens mangeaarige Inkassator og Bud, Fru *Marie Jensen*. Generalforsamlingen meddelte eenstemmigt Decharge for Regnskabet.

Generalforsamlingen vedtog derhos eenstemmigt Bestyrelsens Forslag om, at Bestyrelsen udvides med 2 Medlemmer, hvorhos det toges til Efterretning, at den udvidede Bestyrelse agter at konstituere sig med Formanden, Sekretæren og de 2 nye Medlemmer som et Forretningsudvalg og med Formanden og de øvrige Medlemmer af den hidtidige Bestyrelse som et Repræsentantskab. Til at beklæde de 2 nye Pladser i Bestyrelsen valgtes eenstemmigt Højesteretssagfører *Karsten Meyer* og Sekretær i Justitsministeriet *Borum*. Bestyrelsen bestaar herefter af følgende 11 Medlemmer:

Professor *Jul. Lassen*, Formand,

Professor *Carl Torp*,

Overretssagfører *Axel Bang*,
Landsdommer *Jul. Møller*,
Højesteretssagfører *Knudtzon*, Kasserer,
Overretssagfører *Faurschou*,
Politinspektør *Hakon Jørgensen*,
Byretsdommer *Jesper Simonsen*,
Overretssagfører *Ø. Ahnfelt-Rønne*, Sekretær,
Højesteretssagfører *Karsten Meyer* og
Sekretær i Justitsministeriet *Borum*.

Efter at Revisoren, Byretsdommer *Elhoff*, enstemmigt var genvalgt, hævedes Generalforsamlingen.

DOMMERUDDANNELSE OG DOMSTOLE- ORGANISATION I ENGLAND.

(Foredrag af Byretsdommer Jesper Simonsen den 26. September 1921.)

Det er formentlig almindeligt anerkendt, at Retsplejen er af væsentlig Betydning for Retsudviklingen, og det er sikkert berettiget at hævde, at en god Varetagelse af Dommergæringen i Betydning er jævnbyrdig med en god Lovgivning.

Vor nye Retsplejlov tilstræber jo overensstemmende med Grundlovens gamle Bud at sikre en uafhængig Dommerstand: men om den nye Ordning ogsaa i tilstrækkelig Grad sikrer Tilgang af erfarne og dygtige Personer til Dommerstanden, kan diskuteres. Meget taler for, at den gamle Ordning i saa Henseende var bedre end den, der nu udvikler sig. Det Spørgsmaal paakalder derfor Interessen, hvorledes man sikrer Dommerembedernes Besættelse med vel kvalificerede Personer.

Blandt de forskellige Landes Dommere tør de engelske vel siges at indtage en meget fremskudt Plads. Det ligger derfor nær at spørge, hvorledes man i England har indrettet sig for at sikre Dommergæringen Tilgang af gode Kræfter, og jeg skal i det følgende søge i Hovedtræk at give en Oversigt over, hvilken Uddannelse de Mænd, der i England kaldes til Dommersædet, skal have, og hvilken de faktisk har, samt over de Embeder, man byder dem.

For at sikre sig at faa Dommere med god og praktisk Uddannelse er man i England gaaet den Vej, at man har givet Barristers en ubetinget Eneret til en Række af de betydeligste Dommerembeder.

Barristersinstitutionen har for fremmede tildels kun Kuriositetens Interesse. Retten til at udnævne Barristers i England og

Wales, til at kalde »to the bar«, indehaves udelukkende af »the Inns of Court«. Af disse er der fire: »Lincoln's Inn«, »The inner Temple«, »The Middle Temple« og »Gray's Inn«, alle beliggende i London. En »Inn« er en Forening (»a society«); hver af de 4 inns ejer et betydeligt Areal i London med Bygninger, hvor Medlemmerne kan faa Kontorer eller Lejligheder: der er endvidere Bibliotek, Møde- og Spisesale og Kirke. Disse »Inns« er i dens indre Anliggender og i deres Forhold til Medlemmerne i alt væsentligt unddraget Landets almindelige Jurisdiktion. De er meget gamle, og Navnet formenes at hidrøre fra, at de har udviklet sig fra »inns« eller »hostels«, hvori lovstuderende boede.

Medlemmerne er delt i 3 Grader »students«, »barristers« og »benchers«. Benchers styrer saa at sige enevældigt Foreningens Anliggender: De supplerer eller forøger selv deres eget Antal, de bestemmer om en Person kan blive optaget som »student«, og de kalder til »the bar«. De bestemmer Medlemmernes Bidrag, og Bestyrelsen af Formuen er i deres Haand. De kan degradere en bencher, fratage en Barrister hans Ret som saadan og ekskludere et Medlem. Ingen kan kaldes til »the bar« uden at være »student«, og en Barrister kan ikke praktisere som saadan uden at være Medlem af en af de fire Inns. Benchers kan ikke i Anledning af Handlinger, de foretager i denne deres Egenskab, gøres til Sagvoldere (»defendants«) ved Domstolene.

For at blive optaget som »student« i en »Inn of Court« maa Andrageren præstere Vandelsattest underskrevet af 2 Barristers, som har været i denne Stilling i mindst 5 Aar (mindst 5 Aars »standing«). Han maa underskrive en Erklæring om, at han ikke er interesseret i Forretning og ikke ansat paa Dommerkantor, Sagførerkontor og en hel Række andre Kontorer. Man søger saaledes Garanti for hans Karakter og Uafhængighed. Han maa endvidere som Regel præstere Eksamensbevis for, at han har bestaaet en Eksamen, der maa betegnes som en Slags Studentereksamen. Mange forskellige Forberedelseseksamener fyldestgør det Krav, der stilles, og stort er det ikke. Eksempelvis kan nævnes, at det fyldestgøres af en Eksamen, der omfatter engelsk Sprog, engelsk Litteratur, engelsk Historie, Latin, Mathematik, og desuden et Fag efter frit Valg blandt ca. 30 forskellige, f. Eks. Sprog, Fysik, Kemi, Geografi m. m. En saadan Eksamen kan tages i 17—18

Aars Alderen. The benchers kan dispensere fra denne Eksamensfordring. Kvinder kan nu optages.

Den der er blevet optaget som »student« maa, før han kan blive kaldet til »the bar«, »keep terms«, det vil sige, at han i 12 Terminer skal spise sin Middag i Spisehallen i den Inn, hvoraf han er Medlem: der er 4 Terminer i et Aar hver paa 3 til 4 Uger, og i hver Termin skal han spise til Middag mindst 6 Gange. Skønt der kan dispenseres fra denne ejendommelige Bestemmelse, hvis Oprindelse søges i, at Undervisning blev givet efter Middagen, fastholdes dens Overholdelse vedblivende som en nødvendig Formalitet.

I de tre Aar, Termstiden varer, maa Studenten sørge for sin juridiske Uddannelse, og at denne er tilfredsstillende godtgøres ved en Eksamen, der er delt i I og II Del. En Komité af Benchers afholder disse Eksaminer. Til I Del skal besvares Opgaver i: 1) Roman Law, 2) Constitutional Law (English and Colonial) and Legal History, 3) Criminal Law and Procedure samt efter Studentens frie Valg 4) enten Real Property and Conveyancing, eller Hindu and Mahomedan Law, eller Roman Dutch Law. Eksamenen, som afholdes 4 Gange om Aaret lige for hver af de 4 Terminer i disse 4 Fag, kan tages paa en Gang eller i en eller flere Fag ad Gangen, ganske som det maatte passe Eksaminanten (Studenten). II Del, som skal tages paa en Gang, bestaar af: a) A paper in Common Law, b) A paper in Equity, c) A paper on the Law of Evidence and Civil Procedure og d) A general paper on the above subjects (a, b og c). II Del maa først tages efter seks Terms. For at indøve de vordende Barristers holdes endvidere Møder, hvorunder fingerede Retssager behandles, men Deltagelse heri er ikke en nødvendig Betingelse for at blive Barrister.

Studietiden er jo kort, og det synes heller ikke, at der kræves nogen Fordybelse i Fagenes Enkeltheder eller nogen Færdighed i Argumentationen. Orientering i Stoffet og Viden om Hovedregler fyldestgør formentlig Kravet.

Naar Terms er holdt og Eksamen taget, er Studenten forberedt til at blive kaldet til the Bar og blive Barrister. Han kan ikke kaldes før han er 21 Aar, og man vil finde, at Kaldelsen i Reglen sker i Alderen 21 til 25 Aar.

Barristers Ret til at praktisere begynder straks, naar han er

kaldet. Hans egentlige Gærning er Advokaturen, den mundtlige Procedure for judicielle Myndigheder. Hans Arbejdsfelt er vidt; thi den judicielle Behandlingsmaade anvendes i England af flere Institutioner og paa flere Sager end vistnok noget andet Sted. Ved de overordnede Retter er Barristers Ret til at plædere en Ene-ret. Paa den anden Side er hans Sagførergergærning, for saa vidt Retssager angaar, som Regel indskrænket til selve Proceduren i Retten; Forhandlingerne med Klienten og Sagens hele Forberedelse er Solicitors Gærning, og Barrister modtager sine »instructions« fra Solicitor. Denne Ordning er ikke lovfæstet; men den er anerkendt af alle, ogsaa Domstolene, som »etiquette«, og den er fast Skik og Brug. Den væsentligste Undtagelse er gjort i kriminelle Sager, idet en Barrister, der er til Stede i Retten, kan modtage Instruktion direkte fra en Tiltalt i »the dock«, den saakaldte »dock defence«. Om denne Ordning med Solicitor som Mellemed mellem Klienten og Barrister har den Værdi, Englænderne synes at tillægge den, er der Grund til at tvivle om.

En Barristers Gærning er stræng personlig; han maa ikke have Kompagniskab, og han maa ikke have Aftale med en Solicitor om at tage dennes Sager for et forud fastsat Vederlag. Han skal forlange sin Betaling for at procedere Sagen samtidig med at han modtager Sagen, modtager »the brief«, og han kvitterer for Honoraret ved en Paategning paa »the brief«; det opfattes som et Solicitors Udlæg for Klienten. Barristers Honorarkrav har ikke Søgmaalskraft; ja selv om Forholdet ligger saaledes, at Barrister har givet »the brief« den sædvanlige Paategning om det, men uden endnu at have faaet det, og det derefter ved Dommen paalægges Modparten som Sagsomkostning og udbetales til Solicitor, saa vil hverken Klient eller Barrister kunne opnaa Rettens Medvirken til at faa Beløbet udbetalt fra Solicitor: saa stærkt vil man udelukke Spekulation i Honorarfastsættelse efter Processens Udfald.

Foruden Proceduren giver Barrister sig af med Dokumentskrivning og Raadgivning angaaende Retsspørgsmaal; endelig har han den Særstilling, at hans Underskrift paa Referat af en Sag, der er afgjort i en af de overordnede Retter, giver Referatet en særlig Troværdighed, saa at det maa citeres som Autoritet for enhver Ret.

Barristers Gærning ligger saaledes, at den giver ham Anledning

til at blive velbevandret i Juraen, og den skoler ham i Argumentationen. Han er frit og selvstændig stillet. Han faar Lejlighed til at beskæftige sig med mange og forskelligartede Sager, og trods Solicitor er han ikke uden Berøring med Parter og Vidner: thi under Afhøringen og Krydsafhøringen i Retten faar han Adgang til at skaffe sig et Indtryk af dem; det bør herved erindres, at Parten efter engelsk Ret kan være Vidne i sin egen Sag, selv om denne er en Straffesag.

Barristers er hyppigt socialt interesserede og politiserende, og det Kontingent, Standen har ydet til det politiske Liv i England er betydeligt.

Det udviklede er imidlertid ikke nok til at give en begrundet Forstaaelse af, hvad det er for Mænd, der udnævnes til engelske Dommerembeder; dertil kræves Viden om Dommerembederne og om Alder og Varighed af den forudgaaende Uddannelse hos dem, der udnævnes.

Det er vanskeligt i Korthed at give en fyldestgørende Oversigt over den engelske Domstoleordning; thi skønt der i Løbet af forrige Aarhundrede blev givet mange vigtige Love*), som delvis reorganiserede og simplificerede Ordningen, saa præger den historiske Udviklings Tilfældigheder dog endnu paa mange Punkter selve Organisationens, Competenceforholdet mellem de forskellige Domstole og Instansfølgen.

Den egentlige første Instans bestaar theoretisk set af et stort Antal, højst uensartede, Retter, der strækker sig fra Smaadomstole, som er ganske ubetydelige baade i Henseende til deres stedlige Omraade og Værdien af deres Sagers Genstand, og til selve »High Court of Justice«.

Af Smaadomstolene er der for det første ca. 170, som hviler paa Privilegier af lokal eller personal Karakter; deres Jurisdiktion kan f. Eks. være begrænset til Sager, der har deres Oprindelse i, hvad der er passeret paa et angivet Steds Markeder; i Almindelighed er deres Competence begrænset til civile Smaasager, hvis Genstand er under 10—20 £. De fleste af disse ekstraordinære Retter har imidlertid ikke fungeret i mange Aar, ja en Del vides

*) Nævnes kan f. Eks. »Judicial Committee Act, 1833«, »County Courts Act, 1846«, »Summary Jurisdiction Act. 1848« og »Judicature Act. 1873« (som skabte »The Supreme Court of Judicature«).

ikke at have været sat i de sidste 100 à 150 Aar: ikke desto mindre anses de for bestaaende, og de kan træde i Virksomhed, hvaa Dag det skal være. I mange af disse Retter er Dommersædet forbeholdt Barristers af mindst 5 Aars »standing«. For det andet er der en Del specielle Retter: rent eksempelvis kan nævnes »Court of Chivalry«, der behandler Sager angaaende Vaabenmærker (»armorial ensigns and bearings«). Der er naturligvis dem, der kan have større Betydning, saasom lokale Soretter; men i Almindelighed spiller heller ikke de her omtalte specielle Retter nogen praktisk Rolle. — Da de nævnte 2 Grupper af Retter saaledes i det væsentligste kun har historisk Interesse, er der ikke Grund til her at omtale dem nærmere. Dommere i dem er almindeligvis »Recorders«, som nærmere skal omtales senere.

Underinstansens brede Basis danner »Petty Sessional Courts« (populært kaldet »Police-Courts«) og »County Courts«.

Englands og Wales's 62 Counties er delt i »petty sessional divisions« (ca. 1010 ialt), og hver af disse er det stedlige Omraade for »petty sessional courts«. Disse Retter har Jurisdiktion i nogle enkelte civile Sager, saasom Alimentationssager, Sager angaaende Vederlag for Tjenesteydelser, visse Sager mellem Udlejer og Lejer og faa andre. Deres egentlige Opgave falder iøvrigt indenfor den kriminelle Retsplejes Omraade, idet de behandler og paakender alle Sager, som hører under »summary jurisdiction«, det vil sige Politisager og nogle mindre betydelige kriminelle Sager: Grænsen for deres Kompetence til at paakende Sager kan i Almindelighed angives ved, at de kan idømme Fængsel med haardt Arbejde i indtil 6 (undtagelsesvis 9) Maaneder, og Bøder, der i nogle Sager kan gaa op til 100 £, ja i enkelte Tilfælde til 500 £. De Forhør, der maatte forekomme under Undersøgelsen og Forberedelsen af større kriminelle Sager, afholdes ligeledes af »petty sessional courts«. — I disse Retter har Lægdommeres Deltagelse i Retsplejen naaet sin Kulmination: thi Dommerne er de saakaldte »Justices of the Peace«, det vil sige Lægmand (eller nu ogsaa Kvinder), som af en eller anden Grund, f. Eks. efter fortjenstfuld Arbejde i det offentlige Liv udnævnes til »I. P.«. Der er i England og Wales over 20,000 »I. P.«: deraf er en forsvindende Del Jurister, idet dels nogle Jurister er udnævnt til denne Værdighed og dels giver nogle juridiske Embeder eo ipso deres Indehaver Vær-

digheden af »I. P.«. Hvervet er ulønnet og det forudsætter ingen særlige Kvalifikationer: som »the Justice's« Vejleder i Retsspørgsmaal er der til Retten knyttet en »clerk«, der skal have en nærmere bestemt juridisk Uddannelse. Efter Litteraturen at dømme har Retsplejen i »petty sessional courts« været i Miskredit; men »I. P.«-Institutionen synes i de senere Tider at have oplevet en Renæssance, som varsler om Levedygtighed. Det bør herved erindres, at Justices har andre Hverv end Dommergærningen. — Der skal i Almindelighed to eller flere »Justices of the Peace« til at sætte Retten. I »City of London« er der dog gjort den Undtagelse, at »Lord Mayor« eller en af »the aldermen«, som der er de eneste »I. P.«, kan beklæde Retten alene, og de har indrettet sig saaledes, at »Lord Mayor« i Reglen hver Dag sætter Ret i »Mansion House« og en af »the aldermen« i Guildhall. Medens City saaledes opretholder Traditionen, har det naturligvis vist sig vanskeligt at faa Institutionen til at slaa til i de mere folkerige Jurisdiktioner. Lovgivningsmagten har derfor aabnet Adgang til at udnævne Medhjælpere for »Justices of the Peace«, de saakaldte »stipendiary« eller »salaried Magistrates«, bl. a. naar et Distrikts Folketal naar 25,000. »Stipendiary Magistrates« kan sætte Ret alene, og hvor de er udnævnt, er det praktisk taget dem, der varetager Dommergærningen i »petty sessional courts«. Stillingen som »magistrates« er forbeholdt Barristers af mindst 5 Aars »standing«, hvis det er en Landjurisdiktion, og af mindst 7 Aars »standing«, hvis det er en Byjurisdiktion. Der er udenfor London kun udnævnt 18 »Magistrates« i Henhold til denne Lovgivning; de findes i de større Byer som Birmingham, Leeds (der har 2), Liverpool o. s. v.. Det Tidsrum, der faktisk ligger mellem de nuværende »stipendiary Magistrates'« Kaldelse »to the bar« og deres Ansættelse som »Magistrates«, er gennemsnitlig over 19 Aar: det korteste Aaremaal er 8 og det længste 37; ganske enkelte har været Recorder, før de blev Magistrates; deres Levealder ved Ansættelsen ligger omkring ved 45 Aar i Gennemsnit; om deres Gage, som er varierende, har jeg ikke kunnet skaffe mig nærmere Oplysning. — I London (bortset fra City), er der 13 »Police courts« omkring i Byen, og der er til Varetagelse af Dømmergærningen ved dem for Tiden 25 »salaried Magistrates«; skønt Lovens Betingelse for Beskikkelse til disse Embeder er Barristers

med kun 7 Aars »standing«, er det faktiske Forhold for de nuværende, at Gennemsnitstidsrummet mellem deres Kaldelse »to the bar« og deres Udnævnelse som Magistrates er over 24 Aar; den korteste Tid er 12 Aar og den længste 41; af det anførte fremgaar tillige, at Alderen ved Udnævnelsen i Gennemsnit ligger over 45 Aar. Gagen er for »chief magistrates« £ 1800 og for de andre £ 1500 om Aaret. — De Straffesager, som »petty sessional courts« ikke selv kan paadømme, sendes til Paadømmelse ved »Quarter Session« eller »Assizes«.

Skønt det maaske ikke er helt god Systematik, findes det rigtigst her at omtale »courts of general or quarter sessions«: I counties samt paa de Pladser, som har en separat »court of quarter sessions« afholdes 4 Gange om Aaret »quarter sessions«; er Sagerne saa mange, at det bliver nødvendigt at holde »session« oftere, kaldes de ekstraordinære for »general sessions«. Dommerne er »Justices of the Peace«, men Retten organiseres noget anderledes end »petty sessions court« (Police court), idet vedkommende Retskreds Justices af deres Midte vælger en »Clairman«, der fungerer som Retsformand, og ved dette Valg kan der altid tages det Hensyn, at Pladsen besættes med en Person, som magter Opgaven; mindst 2 Justices skal være til Stede for at sætte Retten, men der er i Reglen flere. Ved disse Retter medvirker Jury, medens dette derimod aldrig er Tilfældet i »petty sessional courts«. Rettens Domsmyndighed i egentlig Forstand er indskrænket til kriminelle Sager. Den er for det første Appellinstans for summarisk paadømte Sager, forsaavidt de overhovedet kan appelleres. Dernæst paakender den de Sager, som ligger over den summariske Behandling, dog — som det senere skal omtales — har den ikke Domsmyndighed i alle disse Sager. — En Særstilling har »County of London«, som omfatter et bredt Bælte af London, liggende som en Ring omkring selve City; i denne folkerige county behandles ca. $\frac{1}{7}$ af alle kriminelle Sager i England og Wales, og det er blevet nødvendigt der at holde »quarter« eller »general sessions« 2 Gange om Maanedet. Til at fungere som Retsformænd paa disse er fast ansat 2 Dommere, nemlig een Clairman og een Deputy Clairman; kun Barristers med mindst 10 Aars »standing« kan beskikkes til disse to Embeder, og de oppebærer et Vederlag henholdsvis paa £ 2000 og £ 1500 om Aaret. — Endvidere har en Del

Byer (»boroughs«) i England og Wales separate »quarter sessions«, og paa disse fungerer som Retsformand og forøvrigt som Enedommer — med Jury — en »Recorder«. Oprindelsen til dette Embede og Betegnelsen for dets Indehaver søges deri, at Borgmester og Raad i Byer, som ved Privilegium havde faaet Domsmyndighed og »court of record« (det vil sige en Ret, som har Beføjelse til at straffe med Bøder eller Fængsel enten Krænkelser af den selv eller andre selvstændige Forseelser (»whether for contempt of itself or for other substantive offences«) antog en juridisk uddannet Person til at bistaa sig ved Retsplejen, og Udviklingen er naturligt gaaet i Retning af at give denne Recorder stigende Deltagelse i Retsplejen og gøre ham til den egentlige Dommer. Efter »Municipal Corporations Act. 1882« kan Forholdet angives saaledes: Naar en Købstad har eller faar en separat »quarter sessions«, beskikkes under Navn af Recorder en Dommer til denne Ret. Hvis Købstaden hører til dem, der som foran omtalt har egen Domstol for civile Smaasager, er Recorder tillige Dommer i den; derimod maa han ikke være »stipendiary Magistrate« i Købstaden, hvilket er naturligt, da Recorder i »quarter session« hører Appel fra Police-court). Da nogle Købstæder paa den anden Side har egen Domstol for civile Smaasager, uden at de har separat »quarter session«, kan der i en By være en Recorder, skønt ingen separat »quarter session«. Faktisk er der i England og Wales Recorder i 120 Byer, medens kun 115 Byer har separat »quarter session«. Der er imidlertid kun 116 Recorders, idet 4 af dem er beskikkede i 2 Byer hver, og af de 116 er endvidere 7 Judges i de nedenfor omtalte County Courts. Recorderembederne er af meget vekslende Størrelse og Betydning: I Londons City f. Eks. er det et vigtigt Embede, der lønnes med £ 4000 om Aaret; i en By som Guildford (hvis ekstraordinære civile Ret ikke har været i Virksomhed siden Midten af forrige Aarhundrede) kan det derimod ikke være saa stort; thi der beklædes det af den meget bekendte Barrister Sir Marshall-Hall, som samtidig praktiserer i London. Stillingen som Recorder er forbeholdt Barristers med mindst 5 Aars »standing«; hans Honorar, der udredes af Købstaden, er varierende efter Embedets Beskaffenhed. En Statistik over Recorders faktiske Barristers-Tid vil paa Grund af Embedernes højst uensartede Beskaffenhed være af ringe Interesse.

Vender man tilbage til den rene Underinstans, er her endnu at omtale de allerede nævnte »County Courts«. De indførtes ved en Lov af 1846 og er den ordinære Underinstans i civile Smaasager. Med enkelte Undtagelser er deres Kompetence begrænset til Sager, hvis Genstands Værdi ikke er mere end £ 100. — Der er i England og Wales 488 County Courts, inddelte i ca. 60 Grupper eller »circuits«. Der maa efter Loven ikke beskikkes mere end 60 County Court- Dommere og faktisk er der efter The Law List for 1920 kun 54. Dommeren skal holde Ret paa hvert af disse Thingsteder mindst én Gang hver Maaned og paa nogle af de større to Gange*). Til hvert Tingsted er knyttet en »Registrar«, der varetager Dommerkontorets løbende Forretninger og udfærdiger f. Eks. Stævninger; han skal være Solicitor med mindst 5 Aars Praksis; han maa drive Privatpraksis, men hvis Antallet af Rettens Sager (»plaints«) i et Aar gaar over 8000, kan Chancellor ved ny Besættelse gøre det til en Betingelse, at Registrar ikke maa drive Solicitor- eller Notarforretning. Embederne som Dommere i County Courts er forbeholdt Barristers med mindst 7 Aars »standing«. Deres Gage er £ 1500 om Aaret plus »a reasonable sum« til Dækning af Rejseudgifter, og Embedet giver Pensionsret. Gennem vilkaarligt valgte Stikprøver har jeg søgt det faktiske Middeltal for det Antal Aar, de nuværende Indehavere af Embederne har været Barristers, før de blev Dommere: Tallet var over 26 Aar; det laveste Tal var 16 Aar, det højeste 40. En tilsvarende Undersøgelse med Hensyn til Levealder ved Udnævnelsen til Dommer giver for disse Embeders Vedkommende over 52 Aar. Efter Udnævnelsen til Dommer maa han naturligvis ikke have privat Praksis, ja han maa end ikke være Voldgiftsdommer mod Vedderlag til ham selv.

De nu omtalte Retter danner den brede Basis for den engelske Domstolsordning, og det næste Led i Rangfølgen opefter er de saakaldte »Assizes«, hvorved forstaaes en Domstol, der fire Gange om Aaret sættes paa bestemte Tingsteder omkring i Landet af omrejsende Dommere. England og Wales er i dette Øjemed delt i 7 »circuits«, som ikke maa sammenblandes med de under Om-

*) Parterne kan forlange Jury (8), men hvis Sagsgenstanden ikke er over £ 5 kan Dommeren afslaa deres Begæring. — Dommeren kan paa en Parts Begæring tilkalde Sagkyndige »to sit with the judge and act as assessors«.

tafen af County Courts nævnte »circuits«. I Anledning af »Assizes'« Afholdelse udfærdiger Regeringen 4 Gange om Aaret et Kommissorium, som bemyndiger de deri nævnte Personer til, som det populært kaldes, at »go on circuit«, medens Kommissoriet ifølge Dokumentets Indhold er »of Oyer and Terminer, and General Gaol Delivery, and of Assize«; i det sidste Udtryk ligger Bemyndigelsen til at paakende civile Sager, medens de andre omfatter kriminelle Sager. I de Kommissorier, der udfærdiges for de enkelte »circuits«, optages nu sædvanlig alle Navnene paa Dommerne i »The Supreme Court of Judicature«, samt — for det Tilfælde, at der skulde være flere Sager end de fra Retten udsendte Dommere kan overkomme — Navnene paa Kings' Counsels i det paagældende »circuit«; endvidere kan Navne paa County Court-Dommere optages. Det sædvanlige er, at kun Dommere fra »King's Bench-Division« faktisk gaar paa »circuit«. Hensigten med at optage alle Navnene i Kommissoriet er at give Dommerne Frihed til selv at fordele de enkelte »circuits« mellem sig. Dommeren paa »circuit« betragtes som Kongens Repræsentant (»the direct personal representative of the King«), og han modtages med stort Ceremoniel og næsten kongelige Æresbevisninger. Den kvartaarlige Turnus har vist sig utilstrækkelig i de store Byer, og i Liverpool og Manchester sidder Retten praktisk taget continuert. Saaledes som Forholdene i Realiteten er i vore Dage, kan Assizes karakteriseres som »lokale, midlertidige Afdelinger af »The High Court of Justice«.

Assizes' Kompetence i kriminelle Sager omfatter som Regel 1) Forbrydelser, som første Gang begaaet straffes med Døden eller livsvarigt Strafarbejde, og 2) visse mindre alvorlige Forbrydelser, som antages at rejse vanskelige Retsspørgsmaal, f. Eks. Falsk, Mened, Bigami og flere. Medens de nævnte Forbrydelser er unddraget Paakendelse af de ovenfor omhandlede »quarter sessions« og henlagt under »assizes«, har de to Retter iøvrigt lige Kompetence i Sager, der ligger over »summary jurisdiction«; faktisk paadømmer »quarter sessions« $\frac{2}{3}$ af de Tiltalte. I civile Sager har »assizes« samme Kompetence som »The High Court of Justice«, det vil sige, at den behandler Sager, hvis Genstands Værdi er over £ 100, og som ikke er henlagt til specielle Retter; opad er Værdien ikke begrænset. Bestemmelsesgrunden for Sa-

gens Henvisning til »assizes« i Stedet for til selve »High Court of Justice« kan f. Eks. være Hensynet til ikke at ulejlige for mange Vidner med en lang Rejse til Rettens Hovedsæde i London. Som det vil ses, giver »assizes« ikke Anledning til særlige Dommerembeder.

Paa dette Sted vil det være rigtigst at berøre den særlige Ordning af Domstolene i L o n d o n. 1) »*Lord Mayor's Court*«, der har Jurisdiktion for City i nogle specielle Tilfælde, men i Almindelighed er begrænset til Sager, hvis Genstand er under £ 50 i Værdi; dens faktiske Dommere er Recorder og »Common Sergeant«; sidstnævnte er paa samme Maade som Recorder egentlig en juridisk Vejleder og Hjælper for Byens Styrelse; Stillingen er forbeholdt Barristers »duly qualified« (Gage £ 2500); Recorder i City har en særlig Ret at udpege en »Assistant Judge« (Gage £ 1500), og denne Ret er benyttet i de sidste 50 Aar. Der er 2) en »*City of London Court*«; denne svarer til »County Courts«, og der kan beskikkes to Dommere for den, men faktisk er der kun beskikket een; han skal ligeledes være en »duly qualified« Barrister; hans Gage er £ 2500. De her omtalte Dommere, der forhen valgtes af Byens Styrelse, beskikkes nu af Regeringen. — Af betydelig Interesse er 3) »*Central Criminal Court*« i den bekendte Bygning »Old Bailey«. Bestemt efter de Sager, som kommer til Paakendelse i denne Ret, er den i Realiteten »quarter session« for »City of London« og »court of assize« for »the Metropolitan District«, det vil sige »Storlondon« i Modsætning til selve City*); som allerede Navnet angiver, har den dog kun med kriminelle Sager at gøre. De Dommere, som fungerer i »Central Criminal Court«, er for det første — paa samme Maade som ved de ordinære »assizes« — een Dommer sendt pr. Kommission fra »the High Court of Justice«, men dernæst beklædes de øvrige af dens Afdelinger (der er højst fem Afdelinger i Funktion) af »Recorder of City«, »The Common Sergeant« og Dommeren af »City of London Court«; det fremgaar heraf, at dens Eksistens ikke har foranlediget Oprettelse af særlige Dommerembeder. Central Criminal Court er naturligvis langt den betydeligste Kriminaldomstol i England; hvad Sager-

---

*) I 1911 havde »Central Criminal Court District« et Indbyggerantal paa 6,620,031.

nes Antal angaar staar den dog tilbage for »quarter sessions of the County of London«. Den holder tolv »sessions« om Aaret.

I de foregaaende Bemærkninger er kortelig skitseret de noget uensartede og brogede Udenværker i Englands Domstoleordning. Tilbage staar at omtale Ordningens samlende Midtpunkt, dens faste Borg: »The Supreme Court of Judicature«, samt dens fornemme Højesteret: »House of Lords«.

»*The Supreme Court*« blev oprettet ved »Judicature Act, 1873« og afløste en hel Del ældre Domstole. Den bestaar af to Afdelinger nemlig: *His Majesty's High Court of Justice* og *His Majesty's Court of Appeal*; der er forsaavidt noget usystematisk i denne Opstilling, som de to Afdelinger ikke er sideordnede, idet »Court of Appeal« er Appelinstant i Forhold til »High Court«. Sidstnævnte Ret er første Instans for alle Sager, der ikke hører under de ovenfor omtalte ordinære, ekstraordinære og specielle Domstole; den er tillige Appelinstant, idet een, to eller tre af dens Dommere kan danne, hvad der betegnes »*a divisional court*«, som hører Appel fra »county courts« og andre underordnede civile Retter. Den har baade civil og kriminel Jurisdiktion; thi »*assizes*« opfattes som Afdelinger (»*branches*«) af »High Court«, og naar Sagens Beskaffenhed eller andre særlige Hensyn gør det ønskeligt, kan en Straffesag, der ellers vilde blive paadømt af »*assizes*« (eller »quarter sessions«), straks indbringes for »High Court« (King's Bench Division). Dens Dommere er forsaavidt tillige Appeldommere i kriminelle Sager, som den i 1907 oprettede »*Court of Criminal Appeal*« ikke har egne Dommere, men en Del af »High Court«s' Dommere fungerer tillige i den; »*Court of Criminal Appeal*« sættes af et ulige Antal Dommere, mindst tre; den paadømmer Appel af Straffesager, som ikke i første Instans er paadømt summarisk, det vil praktisk taget sige Sager, som i første Instans er paadømt af »*assizes*« eller »quarter sessions«, forsaavidt der overhovedet kan appelleres.

»High Court« er delt i tre Afdelinger: »*Chancery Division*« med seks Dommere, »*King's Bench Division*« med »Lord Chief Justice« som Præsident og femten Dommere, samt »*Probate, Divorce and Admiralty Division*« med en Præsident og een Dommer. Den angivne Fordeling af Dommerne kan variere lidt, men for Tiden

er den som anført. Bortset fra Appelsager, beklædes de enkelte Afdelinger som Regel af Enkeltdommer.

»*Court of Appeal*« er en ren Appeldomstol, som paakender Appelsager fra »High Court« og fra de af den dannede Appeldomstole »divisional courts«, forsaavidt de af sidstnævnte Ret paakendte Sager overhovedet kan appelleres; der er endvidere Appel til den fra nogle af de foranberørte specielle Retter, men disse Tilfælde spiller en ringe praktisk Rolle. Retten kan sættes i indtil tre Afdelinger, og som Hovedregel skal tre Dommere deltage i en Sags Paadømmelse. Dens Dommere er fem »Justices of Appeal«; men endvidere er »Lord Chief Justice« og Præsidenten for »Probate o. s. v. Division« tillige Dommere i denne Ret sammen med en Dommer, der bærer Titlen »Master of the Rolls«. Formelt er der endnu en Dommer i »The Supreme Court«, nemlig »Lord Chancellor«; han er Præsident baade i »Court of Appeal« og i »Chancery Division«; men da denne Embedsmand nu tillige betragtes som Præsident for Retten i »House of Lords«, og da han endelig er Medlem af Ministeriet (Cabinettet), spiller hans praktiske Deltagelse i Retsplejen ingen Rolle. Ser man bort fra Lord Chancellor, bliver det samlede Antal Dommere i »The Supreme Court« 30. Disse høje Dommere er alle forbeholdt Barristers. Lovens Betingelse er mindst ti Aars »standing« for Adgangen til Embederne i »High Court« og mindst 15 Aars »standing« eller et Aars Dommervirksomhed i »High Court« for Adgangen til »Court of Appeal«. Men faktisk er deres »standing« meget længere, end Lovens Fordringer nødvendiggør. Jeg har undersøgt dette Spørgsmaal for de nuværende 30's Vedkommende, og det har vist sig, at der gennemsnitligt var over 28 Aar mellem deres Kaldelse »to the bar« og deres Udnævnelse til Dommer; den længste »standing« var 36 Aar, og den korteste var 21 Aar. I hvert Fald 24 af dem var blevet »King's Counsels«, før de blev Dommere. Deres Levealder ved Udnævnelsen til Dommere i »The Supreme Court« var gennemsnitligt over 54 Aar: den højeste Alder var 63 Aar, og den laveste var 46 Aar. Kun 7 af dem havde forud beskæftiget sig med Dommervirksomhed, nemlig som Recorder og rent undtagelsesvis som Dommer i »assizes« eller Chairman i »quarter session«. Enkelte af dem har juridisk Forfatterskab bag sig: hyp-pigt har de været Medlemmer af parlamentariske Kommissioner

eller haft andre Tillidsposter, og 8 af dem har været valgt som Medlemmer af Underhuset. — Dommerne i »The Supreme Court« oppebærer følgende Gager: »Lord Chief Justice« £ 8000 (Pension £ 4000), »The Master of the Rolls« £ 6000 (Pension £ 3750) og hver af de øvrige Dommere £ 5000 (Pension £ 3500) alt pr. Aar. Til Dækning af deres Rejseudgifter faar de hver Dag, de er paa »circuit«, 7 Guineas (d. v. s.: 147 shillings).

Medens de hidtil omtalte Domstole kun har Jurisdiktion i England og Wales, er »House of Lords« tillige Højesteret for Skotland og Irland. For Englands Vedkommende kan der appelleres til den fra »Court of Appeal« og i Sager, der har særlig Interesse for det Offentlige, tillige fra »Court of Criminal Appeal«. For at Overhuset kan paakende en Appelsag, skal mindst tre af følgende Medlemmer deltage i Sagens Behandling: »Lord Chancellor«, de Medlemmer af »House of Lords«, som har beklædt høje Dommerembeder i England (i »The Supreme Court«), Skotland eller Irland, eller af »the Lords of Appeal in Ordinary«. Paa den anden Side har Overhusets læge Medlemmer i og for sig samme Ret til at votere med i Appelsager, som de har i alle andre Spørgsmaal, der foreligger til Husets Beslutning: men siden 1883 har faktisk ingen af dem gjort det. — »The Lords of Appeal in Ordinary« er de faktiske Højesteretsdommere; de er nu seks i Antal. De er i Kraft af deres Embede *eo ipso* tillige at betragte som Medlemmer af »Court of Appeal«, forsaavidt de ved Udnævnelse opfyldte Betingelserne for at blive Dommere af sidstnævnte Ret (hvilket ikke altid gælder Skotter og Irer), men de kan ikke deltage i en Sags Paadømmelse der uden Chancellors Samtykke. Embederne som »Lords of Appeal in Ordinary« er ogsaa forbeholdt Barristers, idet Betingelsen er, at de skal have været i højt Dommerembede i to Aar eller have praktiseret som Barristers i England eller Irland eller som Advokater i Skotland (Advokat i Skotland svarer til Barrister i England) i mindst 15 Aar. For de nuværende seks er det faktiske Forhold, at der gennemsnitlig er over 36 Aar mellem deres Kaldelse som Barristers og deres Udnævnelse som Lords of Appeal. Den gennemsnitlige Levealder ved Udnævnelsen er over 61 Aar. To af dem havde været Dommere i »Supreme Court« og een Recorder og Chairman paa »quarter sessions«; alle har været Medlemmer af betydelige Kommissioner eller indtaget fremskudte

Pladser indenfor deres Stand eller den juridiske Verden; fem af dem har været valgt som Medlemmer af Underhuset. De oppebærer en Gage paa £ 6000 (Pension £ 3750) om Aaret, og de er livsvarige Medlemmer af Overhuset. — »The Judicial Committee of the Privy Council« forbigaaes i denne Redegørelse; thi som Domstol for England har den kun praktisk Betydning som Højesteret i Søsager og enkelte andre specielle Sager: iøvrigt er den Højesteret for Englands udstrakte Kolonier.

Naar en Barrister kaldes til Dommersædet, er det i Almindelighed en Betingelse, at han opgiver sin Praksis og træder ud af Politik. Dette gælder saaledes Dommere i »The Supreme Court« og i »County Courts«, »Chairman« og »Deputy Chairman« i »quarter sessions« i »County of London« samt »Metropolitan police magistrates«; det er for de nævntes Vedkommende positivt fastsat, at de ikke kan vælges til eller være Medlemmer af Underhuset. Recorder maa derimod i Almindelighed fortsætte sin Virksomhed som Barrister, og det er kun forbudt ham at være Medlem af Underhuset for den Valgkreds, hvori hans Jurisdiktion ligger. —

Maa jeg endnu til Fuldstændiggørelse af Billedet af engelske Dommere tilføje, at saa at sige alle — som gode Englændere — er Sportsmænd.

Det vil af det udviklede ses, at den engelske Ordning af Adgangen til Dommerembederne har gjort Faren for at faa en uegnet ind i de højere Embeder ringe; Hensynet til Avancementet for den, der nu engang er kommet ind paa Embedsbanen, foreligger ikke; men paa den anden Side kan politiske Hensyn maaske faa en Betydning, der ikke bør tilkomme dem. Vil man betale de fornødne Gager, skulde man efter det engelske System kunne faa de bedste Kræfter fra den juridiske Stand paa Dommersæderne. De ovennævnte Lønninger har vistnok været tilstrækkelige til at naa dette Maal; det maa jo erindres ved Bedømmelsen af Gagen, at Ordningen giver Adgnag til forud for Indtrædelsen i Embede at opnaa en god økonomisk Position gennem Barristersvirksomheden. Der har forøvrigt i den senere Tid hævet sig Røster for en Forhøjelse af Dommerlønningerne: de nuværendes Fastsættelse er af ret gammel Dato, og man frygter, at de ikke længere kan sikre Tilgangen af de mest kvalificerede.

Et iøjnefaldende Forhold i den givne Skitse af den engelske Domstoleordning er Dommernes forholdsvis ringe Antal. Ses bort fra »House of Lords« og Lægdommerne »Justices of de Peace« bliver det samlede Antal Dommere i England og Wales knap 250; Indbyggerantallet er ca. 36,000,000. Forklaringen herpaa kan ikke søges alene i den Aflastning af Fagdommerne, der opnaas gennem Lægdommernes Varetagelse af Dommergærningen i »petty sessional courts«; Tallene fra London viser dette; thi der spiller Lægdommerne jo en ringe Rolle, og tager man alle Dommerne i Storlondon — og tilmed ser bort fra, at »the Supreme Court« ogsaa har Jurisdiktion udenfor London — naar man ikke et Tal paa 70 til en Befolkning paa ca. 7,000,000. Mange andre Omstændigheder spiller ind her: For det første maa fremhæves den store Bevægelighed, der er mellem Dommerembederne indbyrdes; dette i Forbindelse med, at Dommerne er saaledes gage-rede, at de har Raad til at begrænse sig til Dommergærningen, tillader at udnytte de værende Dommers Arbejdsevne fuldt ud. Dernæst har Ordningen af Forretningsgangen ved Domstolene og selve Procesmaaden naturligvis sin Betydning; men at saa faa Dommere er tilstrækkeligt, skyldes dog vistnok ogsaa noget Kvaliteten af de Dommere, man har. De er gennem Uddannelsen skolede i hurtigt at finde sig til Rette i Processtof; de har den fornødne Erfaring til straks at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt og til at skære al Udenomssnak bort fra Proceduren, og man vil ikke sjældent faa Lejlighed til i engelske Retter at høre en skaanselsløs Bortskæring af processuelle Vildskud. Denne Overlegenhed hos Dommerne betinger tillige den almindelige Regel i engelske Retter, at Dommerne straks ved Procedurens Slutning og uden først at trække sig tilbage for at »votere«, hvis de er flere, kan give Dom i Sagen i mundtligt Foredrag. Til det anførte kommer, at Maaden for Dommerudvælgelsen i England giver Garanti for, at man faar Folk med en betydelig Arbejdskraft; thi uden den naar en Mand sjælden frem i den Plan, hvorfra der er Overgang til Dommerstillingen.

Hovedresultatet af den foretagne Undersøgelse kan maaske kort udtrykkes saaledes, at de engelske Dommerembeder besættes med praktisk uddannede, modne og prøvede Mænd, og at det vekslende Samarbejde, der i betydeligt Omfang er mellem Dommerne, brin-

ger saavel Dommerstanden som Retsplejen en Del af de Værdier, der ligger i kollegial Organisation af en Domstol.

De engelske Domstole skulde saaledes være vel udrustede til at varetage de Opgaver, som er betydningsfulde for en god Retspleje, og Iagttagelsen synes at bekræfte, at de er det.

Den Rolle, som »common laid« og »equity« spiller i engelsk Retsudvikling, viser, at den »lovskabende« Funktion i vidt Omfang er varetaget af Domstolene, og at Pladsen for den heldige Løsning af en Retstvist ikke har manglet. Endelig vil enhver, der har fulgt engelske Retsforhandlinger, vide, at de engelske Dommere i ikke ringe Omfang forfølger det Hensyn at vejlede og udvikle Retsopfattelsen; i det mundtlige Foredrag, som Domsafsiggelsen (eller Retsbelæringen, »summing up«, i en Nævningesag) er, benytter Dommerne hyppigt Lejligheden til en Vurdering af Handlinger, Udtalelser, Retsregler jo endog Personer. Han søger at stille alt paa rette Plads; han dadler eller anerkender ofte i skarpe Vendinger og optager saaledes direkte den Opgave at vejlede Retsopfattelsen saavel hos Sagens Personer som i Almindelighed. At Opgavens Løsning i det væsentligste er lykkedes for de engelske Dommere, derom vidner paa den ene Side den Ærbødhed for Domstolene og Respekt for deres Afgørelser, som næres hos det engelske Folk, og paa den anden Side den høje Anseelse, som Dommerne nyder.

D i s k u s s i o n.

Højesteretssagfører *Karsten Meyer* pegede paa, at de fra gammel Tid stammende uhyre udviklede Bevisregler, der gælder i England, bevirker, at Dommerstanden der nødvendigvis maa rekrutteres paa en helt anden Maade end hos os; navnlig kan det i England ikke tænkes, at en ministeriel Embedsmand gaar lige over i Dommerembede. Efter Talerens Mening var det vistnok den almindelige Opfattelse, at de engelske Dommere i noget for høj Grad søgte at tilfredsstille den offentlige Mening.

Overretssagfører *Poul M. Olsen* var uenig med Indlederen i, at de engelske Dommere var meget hurtigere til at afgøre Sagerne, end her, og at dette skyldtes deres større Dygtighed; Grunden til, at man i England kan nøjes med saa forholdsvis faa Dommere var snarere den, at Dommerne intet har at gøre med Sagerne,

førend de er fuldt færdige til Procedure: alt det forberedende Arbejde gøres af underordnede Kræfter.

Foredragsholderen maatte fastholde sine Anskuelser; han hævdede navnlig, at Bevisreglerne vel paa Papiret kunde se saare udviklede ud, men at det i England som ogsaa her gaar saaledes, at man i vidt Omfang sætter de formelle Regler til Side, naar Sagen foreligger oplyst, efter at Sagfører, Parter og Vidner har talt i Retten. Til at man i England kan nøjes med saa faa Dommere bidrager ogsaa, at man der kun bruger kort Tid til Protokollation etc. og i vidt Omfang anvender stenografisk Referat.

LOVHJEMLET UFRUGTBARGØRELSE SOM LED i FORHOLDSREGLER OVERFOR FORBRYDERE MOD SÆDELIGHED.

(Foredrag af Reservelæge, Dr. med. George E. Schrøder den 31. Oktober 1921).

Foredraget refereres her kun i Uddrag, idet det under Overskriften: »Ufrugtbargørelse som Led i moderne Forbryderbehandling« findes trykt i »Tilskueren« 1922, pag. 88 ff. —

De operative Indgreb, der kan være Tale om, er dels et mindre Indgreb, den saakaldte vasectomi, og dels den egentlige Kastration. Ved vasectomi forstaas hos Manden Overskæring eller Bortskæring af et lille Stykke af Sædlederen uden at selve Testiklen berøres, og hos Kvinden en tilsvarende Behandling af Æglederen, uden at den egentlige Kønskirtel ødelægges. Hos begge Køn opnaar man derved, at Forplantningsevnen ganske ophører, medens Evnen til Samleje vedvarer. Efter Talerens Mening var man imidlertid hverken i Teori eller Praxis blot nogenlunde sikker paa, at vasectomien virkede tilstrækkelig stærkt hæmmende paa Kønsdriften, og da tilmed Sæmmenvoksning af Kanalen — af sig selv eller ved en Operation — ligger indenfor Mulighedernes Grænse, mente Taleren ikke denne Vej farbar.

Ved Kastration, d. v. s. Bortskærelse af de egentlige Kønskirtler, opnaas derimod, naar den foretages hos Voksne, de forønskede Resultater, nemlig en stærk Hæmmelse i Seksualiteten, uden at der i Almindelighed derved medføres nogen uheldig Indvirkning paa Individets aandelige Egenskaber eller nogen Perversion af Kønsdriften, f. Eks. i Retning af Exhibitionisme.

Ogsaa ved Anvendelse af Røntgenstråler kan et tilsvarende Resultat maaske naas, men Erfaringerne desangaaende er endnu i sin Vorden.

Er nu Tiden og Stemningen herhjemme moden til at anvende disse Indgreb, være sig Kastration eller Behandling med Røntgenstråler? Taleren var tilbøjelig til at besvare dette bejaende og henviste navnlig til den almindelige Bevægelse, der — grundet paa de mange grove Sædelighedsforbrydelser — har givet sig Udtryk baade i Pressen og f. Eks. i Dansk Kvindesamfunds Adresse til Rigsdagen om større Beskyttelse af Børn og Kvinder overfor de stedse talrigere Sædelighedsforbrydelser.

De almindelige Indvendinger, man overalt i Udlandet har set fremsat mod Behandlingen, er navnlig følgende: Der appelleres til den almindelige Følelse; men man overser her den Mulighed, der skabes for at kunne afkorte en Straf, og de uheldige Følger af, at Fangen saa at sige tvinges til Onani med ledsagende uheldige psykiske Symptomer. — Man henviser til »den personlige Frihed«; Straf er jo i sig selv et ikke ringe Indgreb i den personlige Frihed og »de Herrer Mordere kan jo gøre Begyndelsen«, som *Alphonse Karr* udtalte som Argument mod Dødsstraffens Afskaffelse. — At Ufrugtbargørelsen skulde fremme Usædeligheden, er næppe noget rigtigt Argument. — Naar det endelig hævdes, at ved Operationen bortfalder de Forbedringsbestræbelser, der uløseligt er knyttet til enhver Straf, er der selvfølgelig noget rigtigt deri; efter Talerens Mening var imidlertid de Forbrydere, der skulde ufrugtbargøres, psykisk degenererede Individuer, som han ikke var meget tilbøjelig til at tro paa vilde forbedres ved et Fængselsophold.

Den Art af Forbrydere, Indgrebene skulde anvendes paa, er Sædelighedsforbrydere, deriblandt visse Voldtægtsforbrydere, og muligvis visse Voldsforbrydere. Hvad de sidste angik, mente Taleren det ikke udelukket at anvende den pacificerende Virkning, som Kastrationen efter alt at dømme medfører, paa saadanne Multirecidivister, overfor hvem alt andet har vist sig at svigte. Af Voldtægtsforbrydere kan der kun være Tale om visse Grupper og kun efter Recidiv.

Med Hensyn til de egentlige Sædelighedsforbrydere gjaldt det efter Talerens Mening, at deres Forbrydelser er Udtryk for en sjælelig Degeneration, og at de rettelig bør behandles med de nævnte Operationer, og vel at mærke førend de faar Lejlighed til Recidiv.

Angaaende de Forbilleder, vi har i Udlandet, omtalte Taleren først Amerika, og udtalte bl. a. følgende:

Staten Indiana var den første, der vedtog en Lov om Sterilisation af sine uheldige Elementer. Det var saa sént som i 1907, men allerede i 1914 var Bevægelsen saa udbredt, at ligeartede Love fandtes i 11 Stater til.

Af disse 12 har dog kun 2 Stater vedtaget sine Forholdsregler udelukkende af penitentiære Grunde.

Nemlig i *Washington* i 1909, hvor Straffelovens Kapitel 249 — Afd. 35 — lyder:

Naar en Person er fundet skyldig i at have skændet en kvindelig Person under 10 Aar eller fundet skyldig i Voldtægt, eller naar en Person er blevet erklæret for Vaneforbryder, kan Retten ved Siden af andre Straffe anordne Foretagelsen af en Operation, der berøver den paagældende Person hans Forplantningsevne.

Og ligelydende i *Nevada* i 1911, dog med den meget betydelige Indskrænkning, at det er en Forudsætning, at den i dette Øjemed anordnede Operation ikke er nogen Kastration.

De andre har baade penitentiære og racehygiejniske Formaal. En enkelt af disse forekommer mig tiltrods for de racehygiejniske Bestræbelser der er knyttet til den, meget lærerig og — tilpas modificeret — ogsaa anvendelig herhjemme.

Det er den Lov, som i 1912 vedtoges i *Staten New York*. Jeg har valgt denne Stat, ikke mindst fordi det er den af de amerikanske Stater, der landskabelig set staar os nærmest, hvor der findes flest af de skandinaviske Folk, hvor disse skattes højest, og hvor man vel derfor ogsaa maa formode, at de direkte og indirekte har været med til at præge Lovgivningen.

»Guvernøren skal for fem Aar ad Gangen udnævne en Kirurg, en Nerve læge og praktiserende Læge, som hver skal have mindst 10 Aars Erfaring i Udøvelsen af deres Erhverv og som tilsammen danner det hermed skabte Undersøgelsesudvalg for Aandssvage, Forbrydere og andre Undermaalere.

Derefter kommer nogle rent praktiske Bemærkninger om Løn, Udnævnelse ved Vacancer o. l.

§ 351 (Udvalgets almindelige Hverv og Pligter): De Personer som skal opereres: Det paahviler det nævnte Udvalg at undersøge den legemlige og aandelige Tilstand, Livsløb og Stamtavle hos de Aandssvage, Epileptikere, Forbrydere og andre Undermaalere, der findes i de for-

skellige Statssindssygehospitaller, Statsfængsler, Forbedrings-, Velgørenheds- og Straffeanstalter i Staten.

Naar Flertallet i Udvalget mener, at Forplantningen af saadanne Personer vilde foranledige, at der fødtes Børn med nedarvet Tilbøjelighed til Forbrydelse, Sindssygdом, Aandssvagbed, Idioti eller Aandssløvhed, og naar det ikke er sandsynligt, at saadanne Personers Tilstand vil bedre sig saavidt, at deres Forplantning vilde være tilraadelig (tilladelig), eller naar paa den anden Side netop den legemlige og aandelige Tilstand hos en saadan Person vil forbedres væsentlig derved (o: ved en Operation), da skal Udvalget paalægge et af sine Medlemmer at udføre denne Operation til Forhindring af Forplantningen, som Udvalget betegner som den virksomste.

Denne Lov finder Anvendelse paa de Forbrydere, som er blevet dømt paa Grund af Voldtægt eller blevet dømt paa Grund af en saadan Række Forbrydelser mod Straffeloven, at disse efter Udvalgets Mening kan betragtes som fyldestgørende Bevis for vanelorbryderiske Anlæg.«

Det vilde jo være i høj Grad ønskeligt, om jeg nu kunde forelægge Udtalelser om, hvorledes man i Amerika er tilfreds med Virkningen af disse Love. Det kan jeg desværre ikke. Kun saa meget kan jeg sige, at det at Bevægelsen har bredt sig vel maa opfattes som et indirekte, men fuldgyldigt Bevis for dens Nytte. Det, at man ikke har hørt Beretninger om, at den har vist sig virningsløs, er yderligere Bekræftelse.

Jeg vender derefter Blikket mod *Europa* for at se, hvad her er udrettet. Det er her *Schweiz*, der er gaaet i Spidsen.

Schweiz har med visse formelle Indskrænkninger i Virkeligheden knæsat det af saa mange afskyede Indgreb.

Ligesom i Amerika er Forholdene noget forskellige i de forskellige Kantoner, og jeg har derfor foreløbig nøjedes med at indhente nærmere Oplysninger alene fra Kanton *Zürich*.

Jeg maa forudskikke den Bemærkning, at de følgende Udtalelser gælder Kastrationen, som synes at være den eneste anvendte.

Sindssygelægen, Professor *Maier* ved Universitetet i *Zürich*, der tidligere har udgivet en Bog om Spørgsmaalet og som agter at bearbejde de opnaaede Resultater, har fornylig meddelt mig, at man vel ikke mindst efter 1911, da hans Bog udkom, er vedblevet med Kastration.

Han nævner i sit Brev til mig, at man har kastreret en Mængde sindssyge Kvinder og en Række mandlige Sædeligheds-

forbrydere — vel at mærke med deres egen Indvilligelse. Han konkluderer, at de gjorte Erfaringer i det store og hele har været meget gode, naturligvis er der udvist en vis Forsigtighed med Udvælgelsen af Tilfældene. Man har ikke mærket nogen fjendtlig Holdning i den offentlige Mening.

Fra en af Regeringsembetsmændene har jeg modtaget følgende Oplysninger:

Ifølge Loven straffes for Legemsbeskadigelse den, som forsætlig og paa retsstridig Vis skader et andet Menneskes Sundhed.

I Tilslutning til denne Lov er der enkelte Gange foretaget en Kastration, og han nævner som Eksempler derpaa:

1) En tilregnelig Sædelighedsforbryder, som selv gav sit Minde dertil. Lægerne havde i Forvejen udtalt, at i hans specielle Tilfælde vilde Kastrationen betyde en Helbredelse af den abnorme Spænding, hvori hans psykiske Liv befandt sig.

2) Paa utilregnelige Sædelighedsforbrydere (Voldtægt, Blodskam o. l.) foretages Kastrationer hyppigere. De har vel at mærke et dobbelt Formaal, lægeligt set helbredende eller bedrende, samfundsmæssig set: at gøre ham ufarlig. Familiens og hans Formynders Samtykke fordres.

3) Kastrationen foretages ikke udelukkende for at gøre et Menneske ufarligt, altsaa ikke uden samtidig lægeligt Hensyn.

4) Domstolene som saadanne har hidtil *ikke haft nødigt* at beskæftige sig med Kastration. — Det er altsaa foregaaet efter administrativt Skøn.

Jeg maa tilføje, efter hvad jeg, navnlig af Maier og Oberholzers Afhandling, har kunnet slutte mig til, at Initiativet som Regel er udgaaet fra den Anstalts Læge, som tilfældigvis har haft med den paagældende Person at gøre og interesseret sig for Sagen.

Som jeg begyndte med at omtale: Operationen anvendes officielt i Schweiz, men som man ogsaa vil have bemærket, der er i juridisk Henseende en ikke ringe Forskel paa, h v o r l e d e s d e nævnte Indgreb bringes til Anvendelse i Amerika og i Schweiz.

Der er 2 Forhold, der særligt er iøjnefaldende. Det første er, at det er en Forholdsregel, som udelukkende udføres administrativt, selvom det ganske vist synes, som om den ogsaa kunde komme til Anvendelse ved Dom. Det forekommer mig uheldigt,

fordi det derved er underkastet den enkeltes Sympatier eller Antipathier.

Det andet er, at den paagældendes eget, eller i det Tilfælde, at han er utilregnelig, hans Families eller Værges, Samtykke er nødvendigt. Det hænger vel sammen med, at det er en administrativ betinget Forholdsregel.

Ogsaa dette forekommer mig uheldigt, foruden at det er overflødig, og af 2 Grunde:

Overflødig fordi man ikke paa andre Omraader tager Hensyn til d'Hrr. Forbryderes Forgodtbefindende. Hvorfor da her? Uheldigt fordi man vanskeligt vil kunne undgaa, at den paagældende lejlighedsvis, om jeg saa maa sige, tvinges til at gaa frivilligt med. Udsigten til Benaadning eller lignende lokker; der udøves et ubevidst Pres fra Lægens eller Familiens Side. Det er ikke alene uheldigt, det er uværdigt.

En nærmere Undersøgelse af andre europæiske Staters Forhold har imidlertid vist mig, at Schweiz ikke alene er gaaet i Spidsen, men at egentlig ingen andre er fulgt efter.

Kun om F i n l a n d, hvad Professor *Keller* fra Breininge elskværdigt har oplyst mig om, ved jeg, at man efter en Kongres i 1912, hvor Spørgsmaalet blev drøftet, tog fat i en 10—12 Tilfælde, antagelig aandssvage Forbrydere. Resultatet var godt, men man blev standset af de retslige Myndigheder, indtil Fremgangsmaaden blev legaliseret. Det er den vist ikke blevet endnu.

I andre europæiske Lande er det muligt, at der lejlighedsvis er foretaget operative Indgreb som Følge af eller under Paaskud af lægelige Indikationer, saaledes f. Eks. i N o r g e, men jeg ved intet sikkert derom.

Det vil med andre Ord sige, at Forholdene dér er som i D a n m a r k. En af vore mest berømte Kirurger har venligst meddelt mig om en Exhibitionist, som fra sit tyvende Aar ganske tilfældigt stillede sine Genitalia til Skue i de offentlige Anlæg trods 10 Fængselsstraffe. Han blev benaadet og lod sig kastre, eller muligvis var det omvendt. Det vigtigste er jo, at han ikke har været straffet senere. Direktøren for Statsfængslerne har omtalt en anden for mig, som er blevet behandlet med vasectomi, og flere kunde maaske nok opspores.

Sidst men ikke mindst maa anføres, at Prof. *Keller* herhjemme

er indgaaet med et Andragende til Sundhedsstyrelsen om at foranledige tilvejebragt Lovhjemmel for af sociale Hensyn at foretage seksuel Sterilisering ad Frivillighedens Vej.

Taleren sluttede med følgende Præcision af sit Standpunkt:

Der er rundt i Verden opstaaet en Bevægelse for at anvende Ufrugtbargørelse overfor visse Personer. Det er snart saa længe siden, at der første Gang er blevet gjort opmærksom paa denne Bevægelse her i Danmark, at den er naaet ud til videre Kredse af Befolkningen, endogsaa til visse Dele af vor Administration. Det kan derfor ikke længere pure afvises som værende overflødig, afskyvækkende eller hvilken anden Indvending, man nu maatte anføre imod den.

Denne Bevægelse har som nævnt 2 Formaal, et racehygiejnisk og et andet, ogsaa socialt, nemlig som Samfundsværn mod Forbrydere.

Det første tror jeg ikke, at Tiden er tilstrækkelig moden til. Desuden er dets Motivering vel heller ikke saa klippefast urokkelig, som det har set ud til.

Det er udelukkende som Samfundsværn, at jeg har omtalt de nævnte Indgreb og min Mening er, at der overfor Sædelighedsforbrydere, visse Voldtægtsforbrydere og særlige Voldsforbrydere (Multirecidivister) bør anvendes Ufrugtbargørelse, mindst for at hindre deres Forplantning, mest for at opnaa den med Ufrugtbargørelsen følgende Ophævelse af Kønndriften og Nedsættelse af deres brutale Kraft.

Det vil ligeledes heller ikke forbyse, at den Methode, jeg særlig kunde tænke mig anvendt, er Kastration, muligvis ogsaa Røntgenbehandling, næppe vasectomi.

Hvorledes de nævnte Forholdsregler juridisk set bedst kan bringes til Anvendelse skal ogsaa berøres.

Jeg skal gøre det ganske kort, da jeg kun ser det som min Opgave at forberede, at der foretages et eller andet, ikke hvorledes det foretages.

Der findes 2 Principer at vælge imellem.

Paa den ene Side det amerikanske med dets fasttømrede Regler og med dets Placering af Initiativ, Afgørelse og Ansvarlighed.

Paa den anden Side det schweiziske: hvor det personlige

Initiativ gør sig stærkt gældende og hvor den paagældendes Samtykke fordres.

Der er maaske et tredje, nemlig Prof. *Kellers* Forslag, som synes at gaa ud paa en Sammenblanding af de nævnte.

Det er muligt, at det bliver dette sidste eller noget lignende, som engang gaar af med Sejren, men derfor behøver det ikke at være det bedste.

D i s k u s s i o n :

Fængselsdirektør *Fussing* gav til Belysning af det foreliggende Spørgsmaal, som jo var af største Interesse ogsaa for Fængselsmyndighederne, en Række statistiske Oplysninger om Tallene paa de i de 3 Straffeanstalter for mandlige Forbrydere hensiddende Sædelighedsforbrydere; disses Antal var i Øjeblikket — Strfl. § 177 og § 185 ikke medregnet — 1185. Statistiken for de sidste 20 Aar viser ingen foruroligende Stigning. Saa man paa Antallet af Recidivister, maatte det indrømmes, at de af Indlederen omtalte Operationer i og for sig nok kunde være paa deres Plads.

En Fange, der i Øjeblikket afsonede 4 Aars Forbedringshusarbejde for Uterlighed mod Drengene, og som 4 Gange tidligere havde været straffet for lignende Forbrydelser, havde nu underkastet sig Operationen »vasectomia duplex«; han havde inden sidste Straf til sin Forsvarer udtalt, at han intet hellere vilde end at underkaste sig saadant Indgreb. Han, der havde haft med Hundreder af Drengene at gøre, havde forsøgt alt for at lade være, — ogsaa Samkvem med Kvinder, der dog kun havde medført, at han var blevet tilpligtet at alimentere til Tvillinger —, men uden Virkning. Den foretagne Operation var af Lægerne erklæret som »maaske havende varig Betydning«.

En anden Fange, der havde været straffet 11 Gange for Exhibitionisme, androg om Benaadning mod at lade sig operere af en fremragende Kirurg; denne udtalte paa Forespørgsel, at han ej ansaa det for udelukket, at en Operation kunde raade Bod paa hans Tilbøjeligheder. Man vilde dog ikke benaade ham paa dette Vilkaar, men han blev almindelig betinget benaadet, og efter Løsladelsen lod han sig operere.

Talerens eget Syn paa Spørgsmaalet var, at saalænge man ikke med Sikkerhed kendte Følgerne af Operation, ogsaa Indflydelsen

paa Vedkommendes almindelige Sjæleliv, maatte man være betænkelig ved at slaa ind paa den nye Bane, naar ikke en stærk og almindelig Opinion var for det. Man maatte hellere fortsætte ad de frivillige Forsøgs Vej, for eventuelt senere — efter indhøstede Erfaringer — at fremsætte Lovforslag.

Retspræsident *Steincke* mente, at Indlederen saa for lyst paa Virkningerne af Kastration og for mørkt paa Virkningerne af Sterilisering. Formaålet er jo ved Indgrebet at fjerne Virkningerne af Individets a b n o r m e Seksualitet, men her skyder jo Kastrationen med dens dybe Indgriben saavel legemligt som psykisk, langt over Maalet. De fra Amerika indhentedes Erfaringer vedrørende Sterilisering tyder paa, at denne er langt at foretrække.

Taleren ansaa det iøvrigt for langt vigtigere at komme ind paa Forsøg med egentlig Ufrugtbargørelse af racehygiejniske Grunde, og helst ved lettere Indgreb end Kastration; dennes almindelig forraaende Egenskaber kommer man ikke uden om, og heller ikke maa man overse Faren ved at Dagspressen tager et Spørgsmaal som dette op til sensationel Behandling.

Politilæge *Søren Hansen*: Indenfor Sædelighedsforbryderne maa man sondre mellem de aandssvage og de ikke-aandssvage. Det gælder selvfølgelig om at søge indskrænket de aandssvages Adgang til Forplantning; men dertil er andre Veje end Operation at gaa, som først maa forsøges, navnlig Internering. Han var med *Steincke* enig i, at Spørgsmaalet om Operation ikke var modent til offentlig Drøftelse. Hvad de ikke-aandssvage Sædelighedsforbrydere angaar, maatte det først konstateres, om Grunden til deres abnorme Kønndrift var at søge i Hjernen eller i Kønnskirtlerne; først naar Videnskaben har konstateret dette, kan man ad eksperimentel Vej søge oplyst, om hvilke Midler — eventuelt endnu kraftigere end Kastration — man kan anvende.

Dr. med. *Borberg*: Vasectomi og Røntgenbehandling er alene ufrugtbargørende, kun Kastration har ogsaa Indvirkning paa Kønndriften. Kun Kastration har derfor Interesse for det foreliggende Spørgsmaal, men dens Virkning kender man endnu ikke med Sikkerhed. Opnaar man Sikkerhed, bør Kastration indføres, men kun ad Frivillighedens Vej, f. Eks. ved at en frivillig Kastration faar en mildnende Virkning paa den idømte Straf; derved befries Kastrationen ogsaa for noget af sit odiøse Skær.

Dr. med. *Krabbe*: Man ved ikke med Sikkerhed, at Kastration i alle Tilfælde faar Kønsdriften til at svinde. Derimod kan Kastrationen hyppigt medføre en dybtgaaende skadelig Virkning i anden Retning paa Individet, navnlig en lang og dyb Depression, der er alvorlig og farlig ogsaa derved, at den let vil kunne gøre vedkommende til Forbryder paa andre Omraader. Ogsaa rent menneskeligt er der — i alt Fald fra Lægens Standpunkt — en dyb Aversion mod saadanne Indgreb. Hellere maa man derfor forsøge Internering af Recidivisterne under friest muligt Form, f. Eks. paa Smaaøer.

Byretsdommer *Jesper Simonsen*: Kastration bør selvfølgelig ikke anvendes som S t r a f, det vilde være et stort Tilbageskridt. Straf i de hidtil brugte Former er jo hyppigt ganske uden forbedrende Virkning og man maa derfor for mange Individets Vedkommende anlægge ikke et straffende, men et kurativt Synspunkt, og hvis de operative Indgreb viser sig at være anvendelige til kurativt Formaal, bør man nøje overveje Muligheden af deres Anvendelse.

Dommer *St. Grundtvig*: Det er urigtigt, at Straf ikke forbedrer hyppigt; Statistiken over Recidivisterne viser det modsatte.

Overretssagfører *Anker Jensen* takkede Indlederen, fordi han havde rejst Spørgsmaalet. Om end mange Sædelighedsforbrydere er »unormale« i større eller mindre Grad, kommer man dog ikke bort fra, at et stort Antal er saadanne samvittighedsløse Banditter, som, straks efter Udtaaelsen af en Straf, uvægerligt gør samme Ulykke om igen. Man bør derfor paa det alvorligste overveje Spørgsmaalet om Kastration. Og er Kastration saa inhuman for Forbryderen? Den maa dog være at foretrække for at sidde aarevis indespærret med sin Manddomskraft i Behold.

Fængselsdirektør *Fussing*: Tiden er ikke moden til Kastrations-tanken; for Øjeblikket maa man navnlig overveje Spørgsmaalet om Internering.

Professor *Torp* oplyste, at Straffelovskommissionen vilde foreslaa Adgangen til Uskadeliggørelse ved Internering udvidet i væsentlig Grad.

Byretsdommer *Jesper Simonsen* tænkte sig selvfølgelig ikke Forbryderne slupne løs; selvfølgelig skulde Offentligheden sikres mod dem; men ved Midlerne hertil skulde man tænke paa det kurative.

Professor *Wimmer* imødesaa. med Længsel Straffelovens Tilregnelighedsbestemmelser ændrede og de fornødne Isolationsanstalter indrettede; Sædelighedsforbrydere er imidlertid ikke alene farlige for deres Omgivelser ude i det frie Liv, men ogsaa inde i Sikringsanstalterne; ogsaa for de internerede kan der derfor i og for sig være Grund til Kastration el. lign.

Indlederen vilde til Dr. Borberg sige, at Lægerne selvfølgelig ikke kunde regne med absolut Sikkerhed ved Kastration; forøvrigt meldtes der ogsaa fra Schweiz om gode Resultater.

Han var selvfølgelig enig med Byretsdommer Simonsen i, at Kastration ikke skal være Straf, men kun et Led i Forbrydernes Behandling.

MONOPOLISEREDE VIRKSOMHEDER OG ARBEJDSSTANDSNINGER.

(Foredrag af Nationalbankdirektør, Dr. juris Carl Ussing den 14. Decbr. 1921.)

Mennesket er trægt til at tænke. Samfundsforholdene udvikler sig ofte rask. Efter naturmæssige Love. Men de Synspunkter og den Maade, der passer til de forandrede Samfundsforhold, den kommer langsomt efter.

Hos de fleste Mennesker er Tænkning jo nemlig tillært og konservativ; de tænker det, som andre tænker, men deres Handlemaade, den maa de forandre, alt efter Livsvilkaarenes Nødvendighed.

Derfor har hver ny Tanke Besvær med at arbejde sig frem; men har den først faaet et passende Antal Tilhængere, saa følger alle de andre pludselig efter og uden Maade, uden alle de nødvendige Forbehold og Undtagelser, som selve de forandrede Samfundsforhold kræver; og disse Forbehold og Undtagelser faar saa igen en haard Kamp for at komme til Anerkendelse.

Af Tanketræghed er Mennesket for konservativt, indtil det af Tanketræghed bliver for radikalt.

Da Samfundsforholdene havde gjort den feudale Splittelse i det nationale Liv uholdbar, arbejdede Centraliseringen sig langsomt frem, nødvendig som den blev for den ydre og indre Sikkerhed; men da Teorien om den centrale Samfundsmagt først fik fat, saa opstilledes Enevoldsregimentet af Guds Naade radikalt, uden Undtagelser, og først langsomt banede siden de nødvendige Indskrænkninger sig frem, de konstitutionelle Begrænsninger af Statsmagten.

Deriblandt Næringsfriheden, den fri Konkurrencens Princip; det var svært at bringe det til Sejr; men da det kom ovenpaa, saa

varede det til Gengæld længe, inden man kunde se den Undtagelsestrang, som særlige Forhold krævede.

Man indsaar f. Eks. først 30 Aar efter, at Næringsloven indførte Frinæring, at Beværternæring ikke kunde være fri; og man vilde i lange Tider ikke se, at Arbejderne ved Organisering maatte sætte en Stopper for den fri Konkurrence paa Arbejdsmarkedet, for at Arbejderne ikke skulde konkurrere hinanden ned i Elenighed.

Endnu i min Ungdom var det den almindelige Manchesteropfattelse, at Arbejderorganisering med Lønkamp til Formaal var egentlig et Overgreb og maaske endog strafbar.

Nu indser alle pludselig, at Arbejderorganisering til Lønkamp er en Selvfølgelighed, som Samfundsforholdene forlængst har nødvendiggjort; men nu er der til Gengæld ingen Maade med, hvorledes man indser det. Nu ser man Læger, Jurister, Embedsmænd — Sølvsnore og Guldsnore —, høje og lave Embedsmænd parat til Strejke.

Mennesket tænker trægt, det undersøger ikke, hvor der er Undtagelsestrang og Modificeringsnødvendighed, og det er for at gøre Dem opmærksom paa saadanne Modificeringsnødvendigheder, jeg staar her. Det er Oplysningen, De bør vie Deres Kræfter til, Hjælpen ikke blot mod den nærsynede Konservatisme i Folket, men ogsaa mod den nærsynede Radikalisme.

Jeg bliver nødt til et kort Tilbageblik over Organiseringen paa Arbejdsmarkedet. Her har vi jo dette System: der staar to Hære mod hinanden, rustede til indbyrdes Krig, forhandlende indbyrdes ved Diplomater og Generaler, sluttende Fredstraktater med Voldgiftsinstitutioner og den faste Voldgiftsret til at holde hele Systemet i Hævd.

Paa dette System blev der for 11 Aar siden lagt den sidste Haand i det saakaldte Augustudvalg, bestaaende af 10 Arbejdsgivere, 10 Arbejdere og en juridisk Formand, og dette Udvalgs Betænkning medførte Loven om Forligsmanden og om Den faste Voldgiftsret.

Men da Udvalgets Arbejde var færdigt, udtalte Formanden omtrent følgende, — jeg ved det, for det var mig, der sagde det:

»Ja, mine Herrer! Nu er vi forsaavidt færdig med Arbejdet. De har anerkendt hinandens Organisationsret og Frihed til at føre

Krig, naar ikke Traktaterne binder Dem til Fred. Og begge Parter har afvist Tanken om at lade Arbejdslønnen fastsætte ved tvungen Voldgift, naar de vedtagne Overenskomsters Gyldighedsperiode er løbet ud. Vi har civiliseret Krigen ved Varselsbestemmelser, Mægling, Forligsmand o. l.; vi har indrettet Straf for Traktatbrud og søgt Retsbevidstheden styrket ved Den faste Voldgiftsret.

Men der er et Felt, hvor disse Bestemmelser i Virkeligheden ikke passer. Det er i de monopoliserede Virksomheder som Gas, Vand, Elektricitet, Jernbane, Telefon, Post, Telegraf, Politi — alle saadanne Steder, hvor Staten eller Kommunen selv har overtaget Virksomheden eller overladt den som Monopol til et Selskab eller nogle faa for at sikre Borgerne deres uafbrudte uforstyrrede Betjening. Her kan ikke gælde Krigen Ret.

Men dette Spørgsmaal maa vi lade ligge af tre Grunde. For det første er den oprindelig satte Termin for vor Virksomhed udløbet. Dernæst har det vist sig, at vi ikke her naar til Enighed. Og endelig mangler der i Udvalget Repræsentation for et Parti, der er fuldt saa interesseret i Spørgsmaalet som de to hævrende Partier, nemlig Samfundet. Spørgsmaalet maa derfor opsættes til en senere Løsning.«

Men Mennesket er trægt til at tænke. Man opsætter stadig Spørgsmaalets Behandling. Der har været rig Anledning til at komme ind derpaa baade ved Lønningslovenes og Monopolspørgsmaalenes Drøftelse, og det er et Spørgsmaal af alvorlig Samfundsinteresse; men det skæpper vist for lidt for Politikerne, naar Talen er om at tælle Stemmer. Og imens breder Theorien om Organisations- og Krigsfrihed sig stadig videre i Monopolvirksomheder og stadig højere op i Administrationen.

Lad os da forsøge at se Sagen fra alle dens Sider — vistnok seks: 1) fra det individuelt moralske Synspunkt, 2) fra det samfundsmoralske, 3) fra det juridiske, 4) fra det logiske, 5) fra det rene Interessesynspunkt og 6) fra det politiske Synspunkt.

Men forinden maa jeg først bede erindret, at jeg ikke taler om de saakaldte løse Arbejdere i Virksomhederne. Hvis der er Arbejdere, der alt efter Høj- og Lavkonjunkturer antages og afskediges, saa maa det staa dem frit for at indrette deres Løntaktik efter Konjunkturerne. Ingen kan vente, at de skal føle sig interesse-

knyttede til Virksomheden, naar Virksomheden ikke føler sig saa interesseknyttet til dem, at den giver dem fast Ansættelse. Jeg taler om de Arbejdere, der er fast ansatte for at sikre Virksomhedens Drift, og som faktisk ikke afskediges uden dem tilregnelige Aarsager; hvor der altsaa normalt er Tale om livsvarige Stillinger eller burde være Tale derom.

1. Individualmoralen. Ja moderne er det ikke at appellere til den. Men til Livslykke hører der ogsaa mere end Arbejdsløsheden. Blandt andet vel ogsaa Selvgøttelse. Og hvorledes ansættes man nu i disse stærkt søgte Pladser? De almindelige Arbejdere, der ellers bestandig har Arbejdsløsheden truende over sig, betragter det som en stor Lykke at faa saadan fast Ansættelse; og for de højere Graders Vedkommende anses en saadan Ansættelse ofte som Livets Maal. Og Ansættelses- og Avancementsvilkaarene de kendes forud, i fastlagte Reglementer. Man skaffer sig Anbefalinger fra Personer, der vil forsikre, at man vil hellige sin hele Interesse for Virksomheden, naar man bare kan faa Foden indenfor. Man antichambrerer og trygler om Stillingen, og saa — ja hvad skal man egentlig fra et moralsk Standpunkt sige til, at man, saasnt Foden er indenfor, kaster Masken, rotter sig sammen for eventuelt at standse netop den Virksomhed, man havde lovet at vie sin hele Interesse?

Der tales saa ofte om Massestemningens svækkende Indflydelse paa Individualmoralen; naar man er kollektivt paavirket, tillader man sig Ting, man isoleret aldrig vilde falde paa; og er ikke her et godt Eksempel paa dette Forhold?

2. Dette var Individualmoralen; men saa Samfundsmoralen. Se, den almindelige Arbejderstrejke, den retter Tvangsmidlet mod Arbejdsgiveren og rammer Arbejdsgiveren. Som Regel derimod ikke Samfundet. Samfundet kan som Regel forsyne sig udenom den standsede Virksomhed. Enten er der Lager i selve Landet, rundt hos de Handlende, hos beslægtede Virksomheder og hos den standsede Virksomhed selv, eller der er Forsyningsmulighed fra Udlandet. Og det er netop dette, der gør Tvangsmidlet føleligt for Arbejdsgiveren, at den standsede Virksomhed trues med Tab af Marked, trues med Konkurrenter.

Men ved Monopolvirksomheder er det som Regel omvendt. Den Slags Virksomheder bestaar oftest i direkte Betjening af Publi-

kum — ikke fra Lager, men direkte fra Virksomheden —: og standser denne, er det Publikum, der rammes; der rettes et direkte Slag mod den ganske sagesløse Samfundsborger, der kun har ringe eller slet ingen Indflydelse paa Stridens Resultat. Er der fra et rent samfundsmoralsk Standpunkt ikke her helt andre Synspunkter at lægge til Grund, end naar det gælder almindelige Produktionsvirksomheder?

3. Og saa Logikken. Stat eller Kommune bestemmer, at en Virksomhed kun maa udøves af En eller nogle faa. Hvorfor? For Borgernes Skyld. Andre Borgere maa ikke udøve den. Man vil nemlig være sikker paa, at den virkelig bliver udøvet og godt udøvet u d e n S t a n d s n i n g. Og netop dette skylder de ansatte deres Stilling, baade de Ledende og Arbejderne, dette: uden Standsning. Er det saa ikke fuldstændig ulogisk, at de skal have Lov at standse den? Er der logisk Mening heri? De paatager sig en ustandselig Virksomhed og — standser den.

4. Og juridisk. Jeg har endog hørt Jurister mene, at en Embedsmandsstrejke er juridisk lovlig, naar de paagældende har opsagt deres Stillinger med lovligt Opsigelsesvarsel. Det er ganske forkert. En Embedsmand eller en Tjenestemand begaar ganske vist ikke noget ulovligt ved at tage sin Afsked. Men den strejkende gør mere end det. Han bevæger andre til samtidig at tage deres Afsked for at bringe Virksomheden i Forlegenhed: han lover andre, at han vil gøre det samme og modtager samme Løfte af andre: han gaar altsaa, m e n s h a n e n d n u e r E m b e d s m a n d, og virker for Sammenrottelse mod selve Embedsvirksomheden: og overalt, hvor Straffelovens Regler om Tjenesteforseelse er anvendelige, bliver dette, kollektivt med andre, som Tvangsmiddel mod Virksomheden, at aftale Arbejdsstandsning, en strafbar Handling. At dette f a k t i s k ikke kommer til at spille nogen Rolle, naar Strejken først er udbrudt, er en Sag for sig. Da vil Freden vanskelig blive sluttet igen uden Løfte om Straffrihed, og at straffe de mange vil ogsaa have praktiske Vanskeligheder. Men Straffetruslen kan forhindre Enkeltmands Agitation forud for Arbejdsstandsningen, og psykisk kan den skabe Betænkeligheder hos dem, der ønsker at være lovlige.

Da der nu faktisk hersker Tvivl om Strafbarheden, bør man, naar man i vor Tid laver nye Lønningslove, ikke lade dette Spørgs-

maal henstaa i Uklarhed, men undersøge det — undersøge Maal og Midler, og eventuelt formulere Ansættelseskravene og Tjenestemandsløfterne derefter.

5. Og her paaatrænger sig *I n t e r e s s e s y n s p u n k t e t*; thi vi maa selvfølgelig ikke glemme, hvad man kan byde Arbejderen til *G e n g æ l d* for Krigens Ret, hvis denne Vej lukkes for ham. Her er det nu værdt at bemærke, at den *d i r e k t e* Interesse ved Strejkefriheden ikke er stor. Netop fordi den uskyldige Trediemand — Samfundet — er den overfaldne, kan Strejken meget let tabes. Den offentlige Mening indignereres; i denne Atmosfære bliver det lettere at skaffe sig Erstatningsarbejdere. De faste Poster er attraaværdige. Hos Slægt og Venner vokser let den Mening frem, at overfor et saadant ondartet Samfundsovergreb kræves intet Kammeratskab, at man ikke skal staa sin egen Fremtid i Vejen o. s. v.« Det er altid let at finde Forsvar for det, man ønsker.

Og Arbejdsgiveren — det Offentlige eller den private Arbejdsgiver — bliver ogsaa stivet af af det store Publikum, der er oprørt og er rede med Samfundshjælp for at møde Strejken. Det oprøres ikke blot, naar det selv rammes af Strejken, men det føler, at vi er inde her paa et Felt, hvor der ikke er lige Vilkaar, ikke »Parti-égal«. Overalt ellers, hvor der er Frihed til Arbejdskrig, gælder den til begge Sider — Arbejderen kan strejke og Arbejdsgiveren kan lockoute — og dette skaber Ligevægt. Men her kan Arbejdsgiveren netop ikke lockoute, han maa ikke; han har ikke Lov til at standse det Arbejde, der er betroet ham netop, fordi det ikke maa staa stille. Han kan ikke udøve Tryk, og derfor finder man Modtryk som ikke helt ærligt Spil.

Endelig er det som Regel Arbejderklassen selv, der mest rammes ved Standsning i de nævnte Virksomheder, idet de velhavende altid har flere Hjælpemidler for Haanden til at undgaa Ubehagelighederne.

Strejker af nævnte Art tabes derfor vistnok som oftest, og det er skæbnsvangert, for derved risikeres de betryggede faste Stillinger; og naar vi derfor ser Sagen fra *e t s n æ v e r t I n t e r e s s e s t a n d p u n k t*, taber Arbejderne neppe noget ved at give Afkald paa Krigens Ret i disse Virksomheder og underkaste sig en tvungen Voldgift, der er organiseret af det Offentlige, og som betrygger dem mod egne uoverlagte og farlige Krigserklæringer.

6. Men — og her er vi ved det sjette, det p o l i t i s k e Punkt — der er jo andet at tage Hensyn til end det snævre Interessesynspunkt. Arbejderpartiet vil vistnok svare mig omtrent saaledes: det kan godt være, at de paagældende Arbejdere i og for sig stod sig bedst ved tvungen Voldgift i monopoliserede Virksomheder; men der er ideelle, mere uegennyttige Formaal, som Arbejderne lever for. I deres Fremmarche til lysere Tider bør de bevare det Middel uindskrænket: Retten til at hjælpe paa Fremmarchen ved S y m p a t i strejke, Retten til eventuelt at fremtvinge deres Program endog ved Generalstrejke: og naar saadant kræves, maa den enkelte Arbejder risikere sin Stilling.

Lad os da se paa Arbejderpartiets Program. Hvis Arbejdernes Program virkelig krævede Frihed til Sympatistrejke — godt saa lad dem beholde den Frihed, saa lad os indskrænke den tvungne Voldgift til Stridigheder om Arbejdsvilkaarene i selve den m o n o p o l i s e r e d e V i r k s o m h e d. Det er dog et Skridt i den rigtige Retning.

Men jeg føler mig overbevist om, at Arbejderpartiets Program, naar man ærlig og oprigtig undersøger det, netop maa kræve de monopoliserede Virksomheders Undtagelse fra Strejkefriheden. Lad os se paa Programmet:

Det bygger hovedsagelig paa Karl Marx's Kritik af det nuværende privat-kapitalistiske Samfund: Produktionen er under privat Kapitalisme for planløs, snart er der Overproduktion, snart Varemangel; snart ødelægger Konkurrenter hinanden, snart rotter de sig sammen for at udsuge Samfundet; snart har Arbejderen for meget at bestille, snart er han arbejdsløs. Man producerer nemlig ikke for at forsyne Borgerne med Fornødenheder, men man producerer for P r o f i t t e n s S k y l d. Rederen bringer ikke Varer hjem for at tilfredsstille sine Medborgere, men for at indkassere Fragten, og det er ham ligeegyldigt, om Varen bestaar af Livsfornødenheder eller Silkestrømper og Champagne, og Skrædderen syr ikke Frakker for at varme Ryggen paa sin Næste, men for Arbejdslønnens Skyld.

For at faa Planmæssighed i Arbejdet i Produktion og Forsyning, vil man derfor s o c i a l i s e r e P r o d u k t i o n e n — enten, som de gamle Socialister, paa engang ved et revolutionært Snuptag, naar Sagen er moden; eller, som Nysocialisterne, succes-

sivt snart i en Virksomhed, snart i en anden. Men i begge Tilfælde kræver den planmæssige Produktion, at Stat eller Kommune faar Herredømme, ikke blot over Kapitalen og over Ledelsen, men ogsaa over Arbejdskraften. Arbejdskraften kan ikke under en socialiserende Ordning faa Lov til at rotte sig sammen og standse Bedriften, thi saa gaar Planmæssigheden i Lyset. Strejke mod en socialiseret Virksomhed er simpelt hen et anti-socialistisk Skridt, og naar man virkelig i det socialistiske Arbejderparti holder paa Strejkeretten i socialiserede Virksomheder, saa vidner det om, hvor trægt Tanken følger efter Livsforholdene. Strejkefrihed er i Virkeligheden en Levning fra den ukontrollerede Privatkapitalisme, hvor enhver uden Samfundshensyn alene foretager, hvad der i Øjeblikket tjener hans Profit; det er en Rest fra det planløse »Profitjageri«, hvor man ombærer Breve ikke for at bringe Bud mellem elskende Par, men for at faa sin Ugeløn.

Ja, — siger Gammel-Socialisterne, de, hvis Fremtidsdrøm er Revolutionen, der paa engang skal socialisere Samfundet — ja, siger de, men endnu er vi jo i Privatkapitalismens Tegn, og vi maa tude med de Ulve, vi er iblandt, og vente med at kræve Samfundsfølelse i Produktionen, til Revolutionen er gennemført.

Men det er jo dog kun Børn, der kan tro paa en holdbar Revolution, hvor Sindene ikke forud er indøvede. Er det ikke aldeles nødvendigt i Vane og Tænkning, i Selvtugt og Moral at opøve Sindet i Socialisme? er det nok at berede Sindet ved at præke Begær og Had, altsaa præke løssluppen Kapitalisme? Er det ikke netop i Samfundsfølelse, at Sindene skal beredes?

Nej, den Socialist, som i de socialiserede Virksomheder hylder Krigens Ret i Stedet for andre Afgørelsesmaader, han bekriger simpelthen Socialismen.

Nuvel, vil de Strejkende maaske sige, saa er vi ikke Socialister; vi hører netop til den gamle privatkapitalistiske Skole, vi gør, hvad vi vil med de Varer og den Arbejdskraft, vi sælger.

Men de, der holder paa det nuværende Samfunds Struktur, selvom de naturligvis ønsker visse Reforme — det gør vi jo alle — bør forstaa, at Ret til Arbejdsstandsning i Virksomheder, som Staten netop har ordnet for at sikre deres rolige og uforstyrrede Gang, de bør vide, at saadant netop undergraver Ro og Orden;

de er med til selv at undergrave Samfundets Struktur; det er i Virkeligheden Anarkisme, som ikke engang har misforstaaede Teorier at dække sig bag, hverken misforstaaet Socialisme eller misforstaaet Kapitalisme, men kun en kortsynet Egoisme, baseret paa den Tro, at naar man i et givet Øjeblik har Magt, har man ogsaa Ret.

Ja, mine Herrer, dette var en lang Argumentation for den Ting, som man i min Ungdom kaldte med et lille Ord, nemlig Pligt-troskab i den Gerning, man paatog sig. Det kan undre, at der virkelig tiltrænges saa mange Ord, men det gør der. Vi har nylig hørt, at vore højeste Jernbaneembedsmænd har været med til at understøtte den norske Jernbanestrejke, og at der blandt Jurister er blevet talt om Skruebrækkeri, fordi Fagfæller ikke har villet være med til ved Blokade at fremtvinge deres Krav mod Staten: tænk Jurister, Rettens Folk, der vilde lade Magten gaa for Ret.

Naar man rent teoretisk vil forklare sig, hvorledes vi i saa kort Tid er naaet saa langt — thi for 20 Aar siden vilde man ikke have troet derpaa — saa er det ikke nok at slaa sig til Ro med Slagord som Tidens Materialisme; Tidens Tendens til mere at se paa, hvad jeg faar for min Gerning, end paa, hvad Gavn min Gerning gør, mere paa Lønnen end paa Pligten. Heller ikke er det nok at henvise til den menneskelige Tænketræghed, som først langsomt bliver var, at Organiseringsfriheden og Friheden til at slaas, som nu er bleven Almeneje, ogsaa har sin Begrænsning, sine Undtagelser.

Grunden er vel nærmest, at Menneskene først i vor Tid er bleven deres kollektive Magt ret bevidst, den Magt, Sammenslutningen giver.

Vi har lært det af Haandens Arbejdere. Vi tænkte os tidligere, at den kollektive Styrke, det var enten fysisk Magt eller aandelig Magt, altsaa den Styrke, som en fysisk eller aandelig Aktivitet giver ved at blive accumuleret, sammenlagt. Men Passivitets Magt, naar den bliver kollektivt organiseret — Arbejdsvægringens Magt, denne Magt er først nu bleven os helt klar.

Og den Magt vil vi benytte. Den fysiske Magt er vi for kulturede til at bruge, og den aandelige Magt — det gaar langsomt at faa den organiseret, at faa den aandelige Magt tilstrækkelig kollek-

tiv til at det virkelig bliver en effektiv Magt. Men Passivitets Magt, Arbejdsvægringens Magt, hvorfor ikke? den er nem, hurtig og oven i Købet meget magelig.

Ja, Mennesket er nu én Gang ikke bedre. Saasnt det tror, det har Magten, saa vil det ogsaa bruge den. Saalænge de er svage og smaa, ja saa skal Retten gaa for Magten. Men kommer de ovenpaa — ja saa skal de nok selv bestemme, hvad der skal være Ret.

Man ser det i Forholdet mellem Individerne, man ser det i Forholdet mellem Staterne, man ser det i Politikken. Vi har ofte set, hvor vanskeligt det er for Statsmænd at finde sig i den Tanke, naar de har Magten, at det ikke er dem selv, der skal diktere, hvad Ret er, men en uvildig Trediemand, en Højesteret eller en Rigsret. Tror De, sagde en Politiker en Gang til mig, at vi bryder os om, hvad Jurister omkring et grønt Bord siger om en Grundlovsfortolkning? Nej, det er Valgtribunerne ude i Landet, det er Magten, der der afgør Sagen. Det er Anarkisme, sagde jeg; man sætter Magten for Ret. Nej! svaredes der. Vi bruger Magten, men vi bruger den kun til det, som vi mener er Ret.

Men dette er jo netop det karakteristiske Skel mellem Magtsynspunktet og Retssynspunktet. Magten vil selv afgøre, hvad der er Ret, ikke overlade det til en Trediemand, en dømmende Magt, en Lovgivning eller administrativ Magt.

Magtsynspunktet har ikke faaet sit retfærdige Udtryk i Historien om Frederik VII, der efter Anekdoten sagde: Hvad i al Verden har jeg faaet Magten til, naar jeg ikke maa misbruge den. Nej, det rette Udtryk for Magtsynspunktet er dette: Hvorfor i al Verden giver man mig Magten, naar jeg ikke maa fremtvinge det, som jeg mener er Ret.

Og der er en Mangfoldighed af Mennesker, der endnu staar paa det Standpunkt, og tror, at de staar indenfor Rettens Linjer. Mange flere, end De tror; jeg har truffet dem blandt de højeste og — blandt Jurister.

Men er der nogen Stand, hvor dette Synspunkt ikke maa findes, saa er det blandt Jurister.

Jeg nægter ikke, at jeg ser med en vis Bekymring paa Udviklingen i Fremtiden.

I Begyndelsen af mit Foredrag talte jeg om den feudale Split-

telse, som efter Haanden blev overvunden gennem den centraliserede Statsorden.

Men hvis Udviklingen gaar, som den spaaer, saaledes at Samfundet deler sig i Grupper, i Organisationer, der hver for sig søger ved Magtmidler at fremtvinge sin egenraadige Vilje overfor Centralmagten, saa har vi igen en Slags feudal Splittelse: ikke en lokal Splittelse som tidligere efter vertikale Linjer, men en lagvis Splittelse, der inddeler Landet i horisontale Magtsfærer, stands- og laugsmæssige Magtsfærer, der hver for sig uden Hensyn til Centralstyrelsen, uden Hensyn til Statens Enhed, søger at sætte sin egen Vilje igennem.

Maa jeg blot nævne som et lille Anskuelseseksempel, at det ikke længer synes afhængig af Lovgiverne, hvornaar en Lov skal træde i Kraft, men af Typograferne, naar de faar Lyst til at trykke Lovtidenden; thi Lovene træder jo som Regel først i Kraft efter Offentliggørelsen.

Denne Splittelse i Staten betyder jo i det lange Løb: Anarki, Kaos, Opløsning og Overgreb og er inderst inde ganske upatriotisk.

Og her kommer jeg til at tænke paa, hvad der skete for et Par Aar siden. Vistnok med fuld Ret fandt Sagførererne det for utilstedeligt, at Dommerfuldmægtige drev privat Sagførerforretning. Det var ikke i første Række Konkurrencen, de tænkte paa; men det var de Interessekonflikter, som den Mand idelig var udsat for, som den ene Dag som Sagfører skulde ordne Retsforhold og en anden Dag være med til som Dommer at bedømme dem.

Man fandt, at her burde optrækkes »rene Linjer« — om noget Sted, og da Henvendelser til Statsmagten ikke frugtede, kom Sagførerernes Organisation ind paa det Spørgsmaal at sætte Haardt mod Haardt og nægte Staten Retshjælp, juridisk Sagførerhjælp i visse Retssager, saalænge den »rene Linje« ikke var gennemført.

Der kan være Tvivl om, hvor nær Sagførererne her var ved en egenlig Strejke eller Blokade; men derpaa kommer det ikke an; det er nok, at deres forholdsvis unge Organisation allerede var godt paa Vejen.

Ja — vil man sige — men det var ikke i selvisk Interesseøjemed, det var for at optrække en ren Linje i Samfundshygien.

Jeg har i min Tid efter ringe Evne paa forskellig Vis agiteret

for »rene Linjer«. Der er nemlig andre rene Linjer at iagttage end denne med Retsfuldmægtige.

Lovgivningsmagten, den skal paavirkes gennem Stemmesedlen, gennem Paavirkning af Administrationen, Paavirkning af Vælgerne, Paavirkning af den offentlige Opinion, men ikke gennem Magtmidler som Blokade, ikke ved at benytte den Stilling, man af Staten har faaet som — retlig eller faktisk — monopoliseret Adgangshaver til Statsvirksomhed, benytte sig af den Stilling til at blokere Adgangen. Saa er man udenfor den rene Linje.

Det er sandt, at den aandelige Paavirkning, Agitationens Vej den er langsommere, den er besværligere og det er en brødløs Vej.

Langt lettere er det at sætte Lovgivning og Ministerium Kniven for Brystet; det er en Genvej, men — navnlig for Jurister — er det en utilladelig Genvej; thi selv om de bærer Sejren hjem, selv om de faar optrukken denne ene rene Linje paa dette enkelte specielle Omraade, saa er de med det samme med til at udslette den almindelige langt, langt vigtigere rene Linje — Linjen mellem Magtsynspunktet og Retsynspunktet. Den Linje, som det netop var Juristernes Mission at holde ren.

Og paa den anden Side: Agitationens Vej, Oplysningens Vej; selv om den er trælsom, hvor meget mere Gavn kan den ikke gøre for de rene Linjer ud over det enkelte Tilfælde, det her drejer sig om?

Ja mine Herrer! Jeg ønsker Held og Lykke med Organisationer ogsaa i monopoliserede Virksomheder. Fællesfølelse gør Sindet trygt og beriger. Men lad Fællesfølelsen og Sammenholdsfølelsen ikke huske paa Magtfølelsen, paa Bevidstheden om, at man har Magt til at forulempe dem, man skulde tjene; men lad den hvile paa Bevidstheden om den Nytte, man gør i sin Virksomhed, paa dette: at være tro i sin Gerning — ikke paa Magtfølelsen, men paa Standsæren.

D i s k u s s i o n.

Højesteretssagfører *C. B. Henriques*: De monopoliserede Virksomheder føler meget stærkt deres Svaghed i Forhold til de andre, der har Ret til at strejke. Paavirkning er ikke altid tilstrækkelig, og Vanskeligheden er netop, at det er de monopoli-

serede Virksomheder, der er de mindst indflydelsesrige i Relation til den lovgivende og administrative Myndighed.

Og nu Juristerne, Sagførerene. De skal altsaa være henvist til, uanset de Uretfærdigheder, de lider under, alene at »paavirke«; men det fører ikke til noget Resultat og derfor opstaar — hvor urigtigt det end kan synes — de alvorlige Tanker om at gribe til Strejke.

Indlederen: Højesteretssagfører Henriques maatte ikke glemme det andet af de virksomme Midler: den tvungne Voldgift, der jo netop giver de retfærdige Afgørelser og fritager Samfundet for Arbejdskrigens Tilfældigheder.

Det Tilfælde, hvor Juristerne havde Spørgsmaalet om Strejke fremme, var ogsaa af den Grund særlig uheldigt, at det — fra Almenhedens Synspunkt — kunde synes at være ikke udelukkende en Kamp for de rene Linjer, men ogsaa for Afgørelsen af et økonomisk Konkurrencespørgsmaal.

KJØB »FRIT PÅ BANE«.

(Foredrag af Professor Jul. Lassen den 27. Februar 1922.)

Klausulen »banefrit« (»frit på Bane«, »frit på Banevogn«, »frit Banevogn«, »ab Station«) lides ikke mellem de Forsendelses-klausuler, hvis Betydning Kjøbeloven fastsætter. Det var, som Kjøbelovens Motiver oplyse, på Tale at give Regler om Forståelsen også af denne Klausul, men Forsøget herpå blev opgivet med Bemærkning om, at de Regler, som med Sikkerhed kunde opstilles om Klausulen, findes i Kbl. § 51. 2" og § 65. Klausulens Betydning udover, hvad der ligger i dens Ordlyd, må altså bestemmes efter Kjøbelovens almindelige Regler og efter — muligvis — fra disse Regler afvigende Koutumer; forsåvidt der opstår Spørgsmål, der ikke ere afgjorte ved Kjøbelovens almindelige Regler, er man i Mangel af fastslået Koutume henvist til Afgjørelse efter Forholdets Natur.

Til Oversigt over Klausulen »banefrit« må først fremhæves en Sondring mellem to Hovedformer. Almindeligst går Aftalen ud på, at Varen skal leveres til Transport fra det i Aftalen angivne Sted: Landmanden i Svejle sælger af sine Produkter til Forretningsmanden i København frit på Svejle Station. Forholdet minder om Fobkjøbet, er et Slags »Fobkjøb tillands«. Eller Varen sælges til Transport til angivet Sted: Købmanden i Hamborg sælger til Køberen i København Varer i Banevogn frit København; Købet hører til Hovedformen af de Kbl. § 65 omhandlede Kjøb.

Det er navnlig den første Form, »Fobkjøbet tillands«, som jeg iaften har for Øje. Indtil videre tales kun om denne Form: om den anden Form skal jeg til Slut gjøre nogle korte Bemærkninger. Og her må begyndes med en mere almindelig Indledning. Ofte vil det i disse Kjøb være så, at Sælgeren har at

fremskaffe Befordringsmiddel. Beskaffenheden af denne Sælgerens Pligt er meget omtvistet.

Som Baggrund for Løsningen af denne Tvivl må der gøres Rede for Sælgerens Afsendelsespligt i det almindelige Afsendelseskøb, som — uden at nogen Forsendelsesklausul findes i Aftalen — går ud på, at Sælgeren skal sende Varen til Kjøbereren. Det er herved af den højt ansete svenske Jurist, Højesteretsdommer *Koersner*, i Svensk Juristtidning 1919 S. 145 ff. hævdet, at Forholdet i Afsendelseskøb (bortset fra sådanne Tilfælde som det, at Afsendelse på en bestemt Dag er tilsagt, og bortset naturligvis fra Kjøb »fragtfrit« og »cif«), ikke er det, at Sælgerens Leveringspligt omfatter en Pligt til at skaffe Befordringsmiddel, men det, at der ved Siden af Sælgerens Leveringspligt påhviler ham en Pligt til at forsøge at skaffe Befordringsmiddel (en Mandatarpligt). Har Sælgeren i denne Henseende foretaget, hvad han kunde, må det gå ud over Kjøbereren, at Bestræbelserne ikke ere lykkedes. Sælgeren er, når han ikke har gjort sig skyldig i nogen Forsømmelse, ikke erstatningspligtig, og Kjøbereren kan ikke hæve Kjøbet, fordi Varen på Grund af Mangel af Transportmiddel ikke bliver afsendt til aftalt Tid. Den almindelige Opfattelse her i Landet vil sikkert ikke vedkjende sig dette. Der har vistnok her i Landet ikke været nogen Tvivl om, at Kjøbereren, når der er aftalt Levering i September, må kunne hæve Kjøbet (i Handelskøb straks, Kbl. § 21. 3°), når Afsendelse ikke finder Sted i September, selv om Sælgeren kan oplyse, at det har været umuligt at skaffe Befordringsmiddel. Og jeg ser ikke rettere, end at denne Ordning er den naturlige. Det er naturligt at lægge Risikoen for Mangel af Befordringsmiddel på Sælgeren, der gennemsnitligt har den bedre Oversigt over, om der kan skaffes Befordringsmiddel, og den bedre Evne til at overvinde Hindringer herfor end Kjøbereren. Og gennemsnitligt ville Sælgerens Oplysninger om, at han har gjort, hvad han kunde, for at skaffe Befordringsmiddel, være vanskelige at kontrollere; Kjøbereren vil i Almindelighed være ude af Stand til at føre Modbevis, selv om Sælgerens Oplysninger ere urigtige. Hvad dernæst Erstatningsansvaret angår, vilde det lidet stemme med de reale Grunde for Bestemmelserne i Kbl. § 24, at Sælgeren i Almindelighed skulde kunne frigjøre sig for Erstatningsansvar ved at oplyse, at han

har gjort, hvad han kunde, for at skaffe Transportmiddel, men at dette har vist sig umuligt. Kun under Betingelser, svarende til de i Kbl. § 24 angivne, kan han være ansvarsfri, således når Jernbanebestyrelsen, uden at der ved Aftalens Indgåelse kunde være noget at befrygte i så Henseende, nægter indtil videre at stille Vogne til Disposition for Befordringer af den pågjældende Art. Men selv om man således formentlig må forkaste Koersners Opfattelse af Afsendelsespligten i det almindelige Afsendelseskøb, må det dog her fremhæves, at der gives Tilfælde, hvor Sælgerens Pligt til at sørge for Befordring kun er en Mandatarpligt i den ovenfor angivne Forstand. Dette er således fast antaget om Sælgerens Pligt i Fobkjøbet, når det undtagelsesvis påhviler ham at sørge for Befordringsmiddel. Og man vil vistnok antage, at Sælgerens Forpligtelser ikke strække sig videre, når Kjøberen efter Indgåelsen af et Afsendelseskøb anmoder Sælgeren om at besørge Afsendelse og denne påtager sig dette.

Efter denne Digression går jeg nu over til at omtale Hovedgruppen af Kjøbet »banefrit« o. s. v., nemlig de Tilfælde, hvor Varen skal leveres til Befordring fra det angivne Sted, f. Eks. Salg af Svebølle Station til Kjøbenhavn. Først minder jeg om, at Kjøbelovens Motiver udtale, at Bestemmelser om dette Kjøb findes i Kbl. §§ 51.2^o og 65. Kbl. § 51 hjemler således, at Kjøberens Undersøgelsespligt først indtræder, når Varen på Bestemmelsesstedet — i det valgte Eksempel altså i Kjøbenhavn — er stillet til Kjøberens Rådighed. Kbl. § 65 omfatter også det her omtalte Kjøb, men siger derom ikke mere, end at Faren ikke er overgået til Kjøberen, førend Varen er fremkommet til den angivne Afsendelsesstation, og at Sælgeren har at besørge og bekoste Forsendelsen hertil. Hvad der nærmere skal være sket på Afsendelsesstationen, for at Fareovergang har fundet Sted, oplyser Kbl. § 65 intet om.

Da den Række af Spørgsmål, der opstår i det her omhandlede Kjøb, ifølge dets Struktur er den samme, som opstår i Fobkjøbet, finder jeg det iøvrigt naturligt at forme min Fremstilling i Tilslutning til de i Kbl. § 62 givne Bestemmelser om Fobkjøbet.

Efter Kbl. § 62.1 har i Fobkjøbet Kjøberen at befragte Skib eller betinge Skibsrum til Varens Befordring fra det angivne Sted.

Gjælder nu det tilsvarende for Kjøb »banefrit«? Ifølge Udtalelse fra Grosserer-Societetet i Svarskrivelse af 8. Marts 1918 kan der ikke opstilles nogen almindelig Regel om, hvem af Parterne, der i Mangel af Aftale herom, har at besørge Transportmiddel i Kjøb »banefrit«. Men det erklæres, at efter almindelig Handelsbrug besørger Sælgeren Afsendelsen (Svarskr. af 16. Septbr. 1918), og for flere Brancher er det blevet udtalt, at Pligt hertil formentlig påhviler Sælgeren, Svarskr. af 8. Februar 1918, 20. Septbr. 1919, 13. August 1920. Denne Sondring synes da også, når ikke særlige Omstændigheder foreligge, at være den naturlige, ofte ret selvfølgelig. Det synes herefter at maatte opstilles som den almindelige Regel, at det i Kjøbet »banefrit« påhviler Sælgeren at besørge Befordringsmiddel. Men Undtagelser må anerkjendes; at komme ind på dem iaften vilde dog føre for vidt.

Når Vogn skal besørges af Sælgeren, opstår det Spørgsmål, om denne Sælgerens Pligt er af samme Beskaffenhed som Sælgerens Pligt i det almindelige Afsendelseskjøb eller kun en Mandatarpligt, som den Sælgeren i Fobkjøbet påhvillende. Dette sidste må antages. Kjøberen får ikke Ret til at hæve Kjøbet eller Ret til Erstatning, fordi Varen ikke afsendes til rette Tid, når Sælgeren oplyser, at han har gjort, hvad der kunde og burde gjøres for at skaffe Befordringsmiddel, men hans Bestræbelser er mislykkedes. Men naturligvis må der fordres strængt Bevis fra Sælgerens Side for Skyldfrihed. At Sælgerens Pligt må være begrænset på denne Måde, er af Grosserer-Societetet udtalt som den merkantile Opfattelse (Svarskr. 20. Septbr. 1919, 13. August 1920). Også tyder den Omstændighed, at der faktisk hersker Tvivl, om Pligt til at skaffe Befordringsmiddel påhviler Sælgeren, når Aftale ikke er truffet herom, på at der ikke er Tale om nogen meget vidtrækkende Pligt. Og Begrænsningen er naturlig, fordi de reale Grunde, som i det almindelige Afsendelseskjøb medføre en videregående Pligt, hvis Anerkjendelse vil kunne føre til Ubilighed, ikke gør sig gjældende, i alt Fald ikke med samme Styrke, ved Kjøb »banefrit«; navnlig lader Urigtighed af Sælgerens eventuelle Beviser for Skyldfrihed sig her forholdsvis let konstatere.

Efter Kbl. § 62. 2 har Sælgeren at besørge og bekoste Varens Forsendelse til Afskibningsstedet og at træffe de Foranstalt-

ninger med Hensyn til dens Indladning, som ifølge den gjældende Lov eller Sædvane påhviler en Aflader. Tilsvarende hertil har Sælgeren i Kjøbet »banefrit« ifølge Kbl. § 65 og Klausulens almindelige Formulering at besørge og bekoste Varens Forsendelse til den angivne Station. Angående hvad Sælgeren videre har at foretage og bekoste her, bliver det af Betydning, om Varen er købt »frit på Bane v o g n« (»fob Bane v o g n«). I såFald bærer Sælgeren alle Omkostninger, indtil Varen er læsset på Banevogn (Svarskr. 25. Jan. 1919, Resp. 11. Aug. 1899); i modsat Fald har han med Hensyn til Varer, som skal sendes i Vognladning, kun at møde med Varen ved Vognen og overlade Indladningen til Kjøberens tilstedeværende Folk eller til Stationspersonalet på Kjøberens Bekostning. Undertiden må dog ifølge Sammenhængen »frit på Bane« forstås som frit på Banevogn (Resp. 16. Marts 1906); i Automobilbranchen anses denne Forståelse for kotumemæssig. Iøvrigt har Sælgeren bortset fra særlig Aftale at besørge og bekoste, hvad der ifølge det for Stationen gjældende Befordringsreglement påhviler en Afsender. Hertil kommer jeg straks tilbage. Omkostninger ved Vejning, som Sælgeren ved Indladningen lader foretage til Brug ved Faktureringen, bæres af ham. Den angivne Afsendelsesstation er Leveringssted; Omkostninger ved Transporten herfra påhviler Kjøberen.

Faren for Salgsgjenstanden, der i Fobkjøbet er overgået til Kjøberen, når Varen er kommen indenfor Skibssiden, Kbl. § 62. 2°, er i Kjøbet »banefrit« ifølge Kbl. §§ 17 og 10 overgået til Kjøberen, når Gjenstanden er overgivet til Jernbanen. Dette er ifølge Statsbanernes Befordringsreglement 1919 §§ 5 og 7 sket for almindeligt Stykgods derved, at Varen med Fragtbrev er indleveret til og modtaget af Stationen, for større Stykgods og Vognladninger derved, at Varen er indlæsset i Vognen. Når Indlæsning i Vognen besørges af Kjøberens Folk, må dog Kjøberen bære Forringelse, som derved lides. Tidligere Overgang af Faren kan følge af Kbl. § 37. Om Varen lider af Mangler, bedømmes ifølge Kbl. § 44 efter dens Tilstand på det Tidspunkt, da Levering finder Sted, ligesom også dens Mængde på dette Tidspunkt bliver at lægge til Grund, såfremt Kjøbesummen skal beregnes efter Mål, Vægt eller Tal (Kbl. § 62. 4°), med mindre da Forringelsen skyldes Sælgerens Forsømmelse. At Undersøgelsespligt for Kjøberen, ligesom i

Fobkjøbet, først indtræder for Kjøberens, når Varen er kommet frem til Bestemmelsesstedet, har jeg tidligere omtalt. Ligeså lidt som den Omstændighed, at Kjøberens har befragtet Skib eller betinget Skibsrum, i Fobkjøbet ifølge Kbl. § 62. 5, afskjærer Sælgeren fra at udøve de i Kbl. §§ 15, 28 og 39 omhandlede Rettigheder, er i Købet »banefrit« disse Rettigheder udelukkede, fordi Kjøberens har besørget Befordringsmidlet.

Kjøberens må muligvis ifølge Analogien af Kbl. § 62. 6 være berettiget til at fordre Betaling mod Fragtbrevsduplikat, selv om Købet ikke er et Handelskøb. Når Fragtbrevsduplikat ikke benyttes, kan Sælgeren ifølge Kbl. §§ 14 og 15 ikke fordre Betaling, forinden Varen på Bestemmelsesstedet er stillet til Kjøberens Rådighed. En modsat Opfattelse er før Kjøbeloven udtalt i Resp. 17. Febr. 1906. Men overfor Kbl. § 14 kan Ret til at fordre Betaling på Afsendelsesstationen ved Afsendelsen ikke anerkjendes for Sælgeren, medmindre sådan Ret for den pågældende Branche oplyses at være hjemlet ved Koutume. For Fouragehandelen udtales det da også i Svarskr. 1. Juni 1918 at være Kuotume, at Varen først betales efter Ankomsten. At der i Forbindelse med Køb »banefrit« er vedtaget kontant Betaling, forandrer ifølge Kbl. § 70 ikke Sagen, medmindre særlige Omstændigheder udvise, at hermed er ment Betaling ved Afsendelsen; måske ligger dette i Ordføjningen »kontant ab S. Station«, Resp. 7. Januar 1901.

Klausulen »banefrit« benyttes, som jeg allerede har bemærket, også om Tilfælde, hvor Banetransporten skal ske til det angivne Sted før der at overgives til Kjøberens, f. Eks. de Tilfælde, som omtales i Resp. 11: Aug. 1903 og 21. Septbr. 1916. Denne anden Hovedform af Købet »banefrit« hører under Hovedtypen af de i Kbl. § 65 omhandlede Køb. Sælgeren bærer Transportomkostningerne til Transportens Bestemmelsessted. Fremgår ikke andet af Aftalen, er Varen leveret og Faren overgået til Kjøberens, når Varen i Overensstemmelse med Stationens Reglement er afgivet til Kjøberens, altså efter Statsbanernes Reglement 1919 §§ 12, 14 og 15, Stykgods, når det reglementmæssigt er afgivet Kjøberens, og Vognladning, når Vognen er stillet til Kjøberens Rådighed; tidligere Overgang af Faren kan finde Sted efter Kbl. § 37.

D i s k u s s i o n.

Overretssagfører *Johs. Werner* havde i mange Aar i Praxis beskæftiget sig med det foreliggende Emne og udtalte, at der skyldtes Indlederen Tak for hans Indsamling og Bearbejdelse af de herhen hørende Retskilder: blandt disse maatte man, foruden paa Domme og Grosserer-Societetets Responsa, ogsaa lægge Vægt paa Indholdet af de foreliggende officielle Sluttedler i de forskellige Brancher: der er i de senere Aar kommet flere og flere Sluttedler. Disse bestemmer i Almindelighed, at eventuelle Tvistigheder skal afgøres ved Arbitrage, og de paa Basis heraf afsagte *Voldgiftskendelser* er ogsaa af Betydning for Emnet.

Et Punkt af praktisk Betydning er, at ved Salg »frit paa Bane« er Betaling af Læsepenge Sælgeren uvedkommende; ved Salg »frit paa Banevogn« paahviler derimod Læsepengene Sælgeren.

Taleren var i det store og hele enig med Indlederen; rent historisk vilde han henlede Opmærksomheden paa, at Klausulen »frit paa Banevogn« i Modsætning til »frit paa Bane« først blev almindelig her i Landet efter at Anlægget af Frihavnen m. m. havde ført til, at der kom Jernbanespor helt ud til Kajerne, hvor de store Dampere lægger ind.

Forinden var det, specielt indenfor Handelen med Korn og Foderstoffer, det eneste almindelige, at det — ved Salg i Vognladninger — var Køberen, der skulde skaffe Jernbanevogn, dog kun i de Tilfælde, hvor der leveres »efter Købers Valg«, (d. v. s. af det nærmere Leveringstidspunkt inden for Maaneden etc.), men ikke, naar der leveres »efter Sælgers Valg«. Dette har ogsaa faaet Udtryk i de officielle Sluttedler.

Paahviler det Sælgeren at skaffe Jernbanevogn, mente Taleren, at der forelaa en egentlig Pligt for ham, som — om han ikke opfylder den — medfører sædvanlige Moravirkninger: skal Sælgeren levere fra en bestemt Damper, faar han dog visse Læmpelser, navnlig m. H. t. at levere fra Pakhus.

Taleren sluttede med at henpege paa, at Bestemmelserne i den officielle Foderstof-Slutteddel maa have megen Betydning for Afgørelsen af hele det foreliggende Spørgsmaal; det er rigtigt, at der indenfor Grosserer-Societetet er en glidende Udvikling henimod det af Taleren hævdede.

Indlederen takkede Overretssagfører Werner for hans venlige Udtalelser om Foredraget og for hans Oplysninger om Forholdenes historiske Udvikling. Han kunde ganske tiltræde Bemærkningerne om den store Betydning, som maa tillægges de officielle Slutseddelsblanketter og Voldgiftskendelserne. Grunden til, at Slutseddelsblanketterne ikke var omtalt i Foredraget, var alene, at Taleren efter Foredragets Plan ikke ønskede at komme ind paa Undtagelserne fra den af ham opstillede Regel: at Sælgeren i Køb »banefrit« har at besørge Befordringsmiddel.

Taleren nærede nogen Tvivl om den i Slutsedlerne udtalte Regel, at Køberen har at stille Vogn, naar der skal leveres efter hans Valg, lader sig almindeligt fastholde. Han var tilbøjelig til at antage, at Køberen — hvor ikke andet er vedtaget — ogsaa i saa Fald maa være berettiget til at fordre, at Sælgeren efter behørigt Varsel og Instruktion fra Køberen, maa være pligtig at bestille Vogn; Taleren havde imidlertid endnu ikke afsluttet sine Undersøgelser i saa Henseende.

SPREDTE BEMÆRKNINGER OM UDKASTET TIL LOV OM FORSIKRINGSAFTALER.

(Foredrag af Fuldmægtig i Justitsministeriet A. Dr. Bentzon
den 27. Marts 1922.)

(Foredraget findes trykt i *Juridisk Tidsskrift* 1922 pag. 33 ff. og gengives derfor her kun i Uddrag).

Det foreliggende Lovudkast er, jfr. dets Forord, ikke et færdigt behandlede Forslag, parat til Aflevering til Regeringen: det er blot foreløbigt, bestemt til at gøre Forsikringsverdenen bekendt med Kommissionens Stilling til de forskellige Spørgsmaal. Det er heller ikke fuldstændigt: saaledes er f. Eks. Søforsikringen endnu ikke behandlet.

Et Hovedformaal for Udkastet har været i vidt Omfang at opstille præceptive Regler; langt de fleste af disse er naturligvis opstillet til Beskyttelse for Forsikringstageren, altsaa vendt mod Selskabet, der som Hovedregel staar som den sagkyndige Specialist overfor den usagkyndige Lægmand; som Eksempel paa en præceptiv Regel, der nærmest er rettet mod Forsikringstageren, kan dog nævnes § 53 II.

Udkastets §§ 4 og 5 indeholder Reglerne om Indtrædelse af Selskabets Ansvar; dette indtræder samtidig med, at det afgiver sin bindende Viljeserklæring, selvfølgelig forudsat, at Forsikringstageren er i god Tro paa det Tidspunkt, da han bindes ved sin Viljeserklæring. Spørgsmaalet, om der overhovedet er kommet en Kontrakt i Stand, løses efter Aftalelovens almindelige Regler. Dog indeholder Forslagets § 4 II en Undtagelse herfra, idet det bestemmes, at Selskabet, naar det har afsendt Tilbud eller Akcept, som senere tilbagekaldes, dog hæfter for saadanne Begivenheder, som indtræder i Tiden indtil Afsendelsen af Tilbagekaldelsen; for Selskabet spiller disse sjældne Tilfælde ingen

økonomisk Rolle af Betydning, medens det for den enkelte Forsikringstager kan betyde Undgaelse af et uopretteligt Tab.

Udkastets §§ 7—15 omhandler Virkningen af *urigtige Oplysninger*. Forsikringstageren har kun en Svar- og en Sandhedspligt, men ingen Oplysningspligt, d. v. s. Pligt til af egen Drift at give Risikooplysninger. Ogsaa iøvrigt er Forudsætnings- eller Garantisyndspunktet i væsentlig Grad fraveget ved Spørgsmaalets Løsning; ganske vist har Selskabet ved Skadebrancherne Opsigelsesret, naar det opdager Fejlen inden Forsikringsbegivenhedens Indtræden, men iøvrigt finder der en Omlægning af Kontrakten Sted efter den saakaldte *Bache'ske pro rata Regel*.

Reglerne om Retsvirkningen af urigtige Risikooplysninger er som Hovedregel præceptive, dog findes en Undtagelse i Forslagets § 10.

Reglerne om *Fareforøgelse* svarer i alt væsentligt til de om urigtige Oplysninger givne. Til Sondringen mellem god og ond Tro svarer her Sondringen mellem, om Fareforøgelsen er hidført med eller uden Forsikringstagerens Vilje.

Vedrørende *Fremkaldelse af Forsikringsbegivenheden* nævnte Taleren Reglen i Udkastets § 18, hvorefter Selskabet kun fritages for Ansvar, naar Begivenheden er fremkaldt af den forsikrede ved Forsæt eller — dog kun delvis — grov Uagtsomhed.

Angaaende *Præmien* anerkender Udkastets § 31 den med Selskabernes Praksis stemmende Regel »uden Præmie, intet Ansvar«, hvorhos § 33 har Regelen »uden Ansvar, ingen Præmie«, hvilken Regel, der er præceptiv — jfr. § 34 — ikke er i slet saa fuldkommen Harmoni med Selskabernes hidtidige Praksis.

Den præceptive *Ristorno* regel i Udkastets § 35 er baseret paa, at forsikrede stilles, som om Præmien erlagdes kontinuerligt i det Tidsrum, for hvilket den gælder.

Selskabets *Regres mod Skadevolderen*, Udkastets § 43. Hovedreglen er Regres ved Skadeforsikring med en Skønsregel ved simpel Uagtsomhed og med Udelukkelse af Reglen i Tilfælde, hvor Skadevolderens Ansvar kun skyldes Reglen i D. L. 3—19—2; ved den egentlige Summaforsikring udelukkes Regresen ganske.

Reglen i § 52 om *Adgang for Domstolene til at se*

bort fra Bestemmelser i en Forsikringskontrakt, naar de medfører en aabenbar Ubillighed, er en af Udkastets vigtigste Bestemmelser; denne Regel kan til en vis Grad siges at være en Lovfæstelse af den allerede af de gode Selskaber udøvede Praksis; dette er udtrykkeligt udtalt i den norske Tekst.

Udkastets § 60 betegner et Brud med den gældende Forsikringspraksis og med det i Søloven § 235 udtalte Princip, idet den fastslaaer solidarisk Ansvar for flere Forsikrere; denne Regel stemmer jo imidlertid med almindelige Retsgrundsætninger.

Angaaende skadelidtes Stilling ved Ansvarsforsikringen slaar Udkastets § 114 den Regel fast, at saalænge den ansvarsforsikrede ikke har betalt Erstatning til Tredjemand, har Tredjemanden Retten mod Selskabet, hvorved han er sikret mod den ansvarsforsikredes egne Dispositioner og mod hans Kreditorer; Selskabets Erstatningspligt vil dog normalt kun kunne fastslaaes ved en af skadelidte over den ansvarsforsikrede erhvervet Dom, saa at det ikke nytter, at han direkte henvender sig til Selskabet.

Slutningen af Foredraget gengives udførligere saaledes:

Afsnittet om Livsforsikring er saa vigtigt, at det tiltrænger en nærmere Omtale. Det bør dog straks siges, at Bestemmelserne om Livsforsikring paa ingen Maade er af nogen revolutionerende Karakter. Det er paa en vis Maade en ret konservativ Aand, der gaar igennem dem. I alt væsentligt indskrænker de sig til at befæste og forklare den bestaaende Ret og Praksis paa dette Omraade og indlader sig ikke paa vidtgaaende Reformeringer. Men naturligvis er man ikke vejet tilbage for en Ændring i den bestaaende Retstilstand, hvor man ansaa en saadan for paa krævet.

Iøvrigt er det jo langt fra det hele Indbegreb af de Regler, som gælder om Livsforsikring, der kan findes i Afsnittet med denne Overskrift. Alle Regler, der er fælles for Livsforsikring og anden Forsikring, findes jo i den almindelige Del, men dér findes ogsaa en hel Del Særregler for Lvisforsikring, nemlig saadanne, som angaar visse vigtige Retsforhold, som kommer igen ved al Forsikring, og som naturligst behandles i Sammenhæng, selvom Løsningen ikke bliver ens for alle Forsikringsarter. Som Eksempel

kan nævnes Reglerne i §§ 8 og 20, hvoraf Reglerne i §§ 11 og 21 er simple Konsekvenser, om, at Selskabet ved Livsforsikring ikke har Opsigelsesret paa Grund af urigtige Oplysninger eller Fareforøgelse, i § 9 om yderligere Fradrag i den reducerede Erstatning ved urigtige Oplysninger, i § 36 om Ristorno ved Livsforsikring. Endvidere kan nævnes den vigtige Regel i § 43 om, at Selskabet ved Livs- og Ulykkesforsikring (bortset fra Dagpenge) ikke har Regres mod Skadevolderne, og at skadelidte kan oppebære Erstatningen baade hos Selskabet og Skadevolderen. Paa dette Punkt er forøvrigt Forskellen fra den gældende Ret ikke saa stor, efter at det nu ved Højesteretsdom af 6. Decbr. 1921 er slaaet fast, at Ulykkesforsikreren ikke har Regres ved Invaliditet.

I Livsforsikringsafsnittet er derimod samlet alle saadanne Regler, der angaar Forhold, der skyldes Livsforsikringens særegne Natur og kun kommer frem paa denne Maade netop ved Livsforsikring. Saaledes navnlig Reglerne om Indsættelse af begunstiget, om Livsforsikringspolicens Negotiabilitet (s: Regler, der har til Formaal at lette dens Omsættelighed, at gøre den til et sikkert Aktiv i Forsikringstagerens Haand, hvorpaa han kan rejse Laan) og de overmaade vigtige — og meget omstridte — Regler om Policens Retsbeskyttelse mod Forsikringstagerens Kreditorer.

Afsnittet er delt i 4 Kapitler, hvoraf det første indeholder fælles Bestemmelser for al Livsforsikring, medens det andet omhandler Hovedtilfældet af Livsforsikring, nemlig det, hvor Forsikringstageren forsikrer sit eget Liv. 3dje Afsnit handler om Forsikring af en andens Liv og 4de om Livrenteforsikring. Imidlertid bestaar 3dje og 4de Afsnit væsentligst af Henviisninger til det 2det Afsnit, saaledes at ogsaa Bestemmelserne i dette for en stor Del er fælles for al Livsforsikring.

Ifølge § 120 II kan Forsikring paa Andenmands Liv kun tegnes med dennes Samtykke, en Regel, som er ganske naturlig, da man ikke skal kunne skabe sig en betydelig økonomisk Interesse i en anden Persons Død uden hans Vidende og Vilje. Man har haft Eksempel herhjemme paa, at en Mand der havde en Bekendt, der var af svag Karakter og noget drikfældig, forsikrede hans Liv for en ret høj Sum og derefter forsynede ham saa rigeligt og ustandseligt med Brændevin, at han kort efter døde af Drik! De fleste fremmede Lovgivninger har da ogsaa fastsat Ind-

skrænknings i Adgangen til at forsikre Andenmands Liv. Vanskeligheden ligger imidlertid i at bestemme Retsvirkningerne af Reglens Overtrædelse. Det gaar ikke an at give Parterne Ret til at paastaa Kontraktens Ugyldighed. Selskabet skal naturligvis ikke have Lov til i Aarevis at inkassere Præmierne, og saa nægte at udbetale Forsikringssummen, naar Forsikringsbegivenheden indtræder. Og der er heller ingen Mening i, at Forsikringstageren, der maaske ovenikøbet har bildt Selskabet ind, at Tredjemand havde samtykket, pludselig skulde kunne forlange alle de indbetalte Præmier tilbagebetalte med Renter. At give Tredjemand, i hvis Interesse Reglen jo er givet, eller maaske hans Arvinger, Ret til — eventuelt ved Dom — at forlange Kontrakten erklæret ugyldig, kunde maaske ved første Øjekast se mere tiltalende ud; men det støder paa den praktiske Vanskelighed, at man jo ikke kan hindre Parterne i frivilligt at opfylde Kontrakten, ligesom der med en saadan Regel ogsaa er adskillige andre Vanskeligheder forbundne, som det imidlertid vilde føre for vidt at komme ind paa her. Men naar saaledes Reglens Overtrædelse ingen civilretlige Følger skal have, d. v. s. ingen Indflydelse har paa Kontraktens Gyldighed, men kun har den Virkning, at det Selskab, der tegner saadanne Forsikringer, ifalder Straf, saa hører Reglen ikke hjemme i en civilretlig Lov, der blot skal give Bestemmelser om Retsvirkningen af Kontrakten, men i en Tilsynslov, der giver offentligretlige Forskrifter, deriblandt Straffebestemmelser. Desuden har Reglen jo en ret nær Tilknytning til Reglen i Tilsynslovens § 35 om Børneforsikring. En Sondring, som den, der opstilles i visse Lande, f. Eks. England, imellem om Forsikringstageren har en lovlig Interesse (f. Eks. som Kreditor eller forsørget) i Tredjemands Liv eller ej, turde være uigennemførlig i Nutiden, hvor der er almindelig Enighed om, at det ikke lader sig gøre at operere med Begrebet Interesse i Livsforsikring.

Reglen i § 122, hvorefter Forsikringstageren til enhver Tid kan standse med Præmiebetalingen, stemmer med almindelig Praxis. Det samme gælder Udkastets § 123 om Virkningen af den forsikredes Selvmord, derunder Reglen om, at Selvmord begaaet i Sindssyge, ikke paavirker Policens Gyldighed. Forøvrigt er Reglerne i §§ 122 og 123 kun deklaratoriske.

Med Hensyn til Adkomsten til Forsikringsbeløbet giver § 124

den almindelige Regel, at hvis Forsikringstageren ikke enten har disponeret over Policen i levende Live, saaledes at en anden er blevet Ejer af den, eller under Iagttagelse af de i den følgende § foreskrevne Former har indsat en bestemt Person til at oppebære Forsikringssummen ved hans Død, saa skal Summen indbetales i Forsikringstagerens Dødsbo og fordeles mellem hans Arvinger eller Kreditorer efter de almindelige Regler. Selskabet skal altsaa udbetale Summen til Dødsboets lovlige Repræsentant δ : Skifteretten selv, Eksekutor, der foreviser Eksekutorbevilling, eller de selvskiftende Arvinger, der foreviser Skifterettens Attest for at have overtaget Boet til privat Skifte.

I § 125 moder vi første Gang den *begunstigede*, og da dette Begreb spiller en vigtig Rolle i Loven, skal jeg forsøge at give en kort Redegørelse for dets Betydning. Den begunstigede er den Person, der i Policen (enten i dens oprindelige Tekst eller i en senere Paategning) eller i Forsikringstagerens skriftlige Meddelelse til Selskabet betegnes som rette Modtager af Forsikringssummen ved Forsikringsbegivenhedens Indtræden. Som Regel vil den begunstigede kun blive indsat til at oppebære Forsikringssummen ved Forsikringstagerens Død; men der er intet til Hinder for, at han kan indsættes til at oppebære Summen, ogsaa naar denne forfalder i Forsikringstagerens levende Live. Man har ganske vist en Tid tænkt paa at optage en Præsumptionsregel, hvorefter en Indsættelse af begunstiget i de i Praksis saa hyppige Tilfælde, at Policen lyder paa Forsikringssummens Udbetaling ved Forsikringstagerens Død eller Opnaaelse af en bestemt Alder, kun skulde antages at gælde det Tilfælde, at Summen forfaldt ved Død, medmindre det udtrykkeligt fremgik af Policen, at den begunstigede ogsaa skulde oppebære Summen, hvis den forfaldt i Forsikringstagerens levende Live. Da denne Regel imidlertid ikke fandt Tilslutning fra Praktikerne, blev den opgivet. Men der kan jo ikke være nogen Tvivl om, at Forsikringstageren som Regel selv ønsker at oppebære Summen, naar den forfalder, medens han lever, selvom han ikke udtrykkelig siger det, naar han opgiver, hvem han ønsker at indsætte som begunstiget. Det kan derfor ikke noksom anbefales Selskaberne nøje at erkyndige sig om Forsikringstagerens Vilje paa dette Punkt, forinden de udfærdiger Policen.

Loven sondrer iøvrigt, se særlig §§ 128—29, mellem genkaldeligt og uigenkaldeligt begunstiget. — Uigenkaldeligt begunstiget er den, overfor hvem Forsikringstageren har forpligtet sig til ikke at tilbagekalde Begunstigelsen. En saadan Aftale er ikke bundet til nogen bestemt Form, og det kan derfor tænkes, at 2 Personer møder op hos Selskabet, naar Summen skal udbetales, og begge paastaar at være den rette begunstigede, hvis nemlig Forsikringstageren først indsætter A som begunstiget, derefter forpligter sig overfor ham til ikke at tilbagekalde Begunstigelsen og derefter — uden at meddele Selskabet dette — skriftligt opgiver B som begunstiget overfor Selskabet. Selskabet er imidlertid altid berettiget til at udbetale Summen til den, der saa at sige er legitimeret som begunstiget — i dette Tilfælde altsaa B —, medmindre den anden beviser sin bedre Ret.

Fælles for de 2 Arter af Begunstigelse er det iøvrigt, at de ikke hjemler den begunstigede nogen positiv Beføjelse eller Raadighed, saalænge Forsikringsbegivenheden ikke er indtraadt. Han har overhovedet ingen egentlig Ret, men kun en Art »Anwartschaft«, som Tyskerne kalder det; hans Stilling er forsaavidt ganske analog med dens, der er indsat som Arving i et Testamente, som jo ogsaa ved Aftale kan gøres uigenkaldeligt. Allerede heraf følger iøvrigt, at den begunstigedes Kreditorer ikke kan gøre nogen Ret gældende overfor den begunstigede, saalænge Forsikringsbegivenheden ikke er indtraadt; thi Kreditorer kan kun søge Fyldestgørelse i de Rettigheder, deres Debitor allerede har erhvervet, ikke i det, han har Udsigt til engang at faa, f. Eks. fremtidig Arbejdsfortjeneste, Arv o. s. v. Men forøvrigt er Reglen udtrykkelig fastslaaet i § 137.

Ogsaa efter Forsikringstagerens Død er de to Slags begunstigedes Stilling ens. Dermed er deres Ret til at oppebære Forsikringssummen endelig indtraadt, Forsikringstagerens Arvinger kan ikke tilbagekalde den (hans Tvangsarvingers Ret til at anfægte den vil senere blive omtalt). Forsikringstagerens Kreditorer kan kun undtagelsesvis angribe Policen i Medfør af Reglen i § 136; men foreligger Betingelserne efter denne §, gør det ingen Forskel, om Begunstigelsen var genkaldelig eller uigenkaldelig. Derimod er der ikke ved Loven givet den begunstigede nogen Beskyttelse mod han egne Kreditorer, naar Forsikringsbegivenheden er indtraadt.

Der er nemlig ingen Anledning til at give en saadan Regel i de Tilfælde, hvor Forsikringssummen forfalder som et samlet Hele ved Forsikringstagerens Død. Helt anderledes ligger Forholdet selvfølgelig, hvor der er tegnet en Livrenteforsikring i Form af en Overlevelserente, men for det Tilfælde er der ogsaa givet en særlig Beskyttelsesregel i § 139.

Forskellen mellem de 2 Arter af Begunstigelse træder derimod frem, naar der spørges om Forsikringstagerens Beføjelser i levende Live. Medens han nemlig, saalænge Begunstigelsen er genkaldelig, bevarer fuldstændig fri Raadighed over Forsikringen, mister han derimod, naar han overfor den begunstigede har forpligtet sig til ikke at tilbagekalde Begunstigelsen, ganske Dispositionsretten over Policen. Han kan altsaa hverken sælge eller belaae den eller lade sig dens Genkøbsværdi udbetale. I denne Forbindelse maa iøvrigt bemærkes, at Forsikringsbegivenhedens Indtræden i Forsikringstagerens levende Live ikke berøver ham Adgangen til at kræve Summen udbetalt til sig selv eller til en anden end den begunstigede; men har han ikke rettet nogen Henvendelse til Selskabet desangaaende, og møder den begunstigede med Policen og kræver Summen udbetalt til sig, er Selskabet selvfølgelig baade berettiget og forpligtet til uden i Forvejen at spørge Forsikringstageren at udbetale Summen til den begunstigede; thi det er jo netop det, Kontrakten gaar ud paa, at det skal.

Fortolkningsreglerne i § 127 behøver ikke at omtales nærmere. Jeg skal blot bemærke, at man skal være meget forsigtig med, hvilke Fortolkningsregler man giver, og at Hensigtsmæssigheden turde kunne omstrides af overhovedet at give nogen. Det drejer sig jo her om en fornuftig Fortolkning af den enkelte Kontrakt, og det er en Opgave, der naturligere tilfalder Retsanvendelsen end Lovgiveren. Det, det i første Række kommer an paa, er at Selskaberne i deres Policer opstiller saa klare og udtømmende Udbetalingsregler som muligt, særlig for det Tilfælde, at den begunstigede dør før Forsikringsbegivenhedens Indtræden — eller slet ikke kommer til Eksistens, f. Eks. hvis en ung ugift Mand tegner Forsikring til Fordel for sin eventuelle Enke og Børn.

§§ 130—31 handler om P a n t s æ t n i n g o g O v e r d r a g e l s e a f P o l i c e r, og fastslaar væsentligst kun allerede gældende Ret. Særlig maa fremhæves, at Panthaveren eller Erhververen

ikke nyder nogen særlig Retsbeskyttelse overfor sine Kreditorer. — Det vil her hyppigst dreje sig om ganske almindelige Forretningsforhold, hvor de særlige Hensyn, der har ført til Opstillingen af Reglen om Livsforsikringens Retsbeskyttelse mod Kreditorerne, slet ikke gør sig gældende. Kun hvor Overdragelsen er sket til Forsikringstagerens Ægtefælle eller som Gave, og hvor der kan siges vedblivende at være Formodning for, at den skal tjene Forsørgelsesøjemed, har man ladet den være beskyttet mod Erhververens Kreditorer, jfr. § 131 II. Særlig hvor den er overdraget som Gave, har Kreditorerne jo ikke noget at beklage sig over, og for Ægtefællens Vedkommende vil Overdragelsen hyppigt være Led i et almindeligt Forsørgelsesarrangement, der vilde vanskeliggøres, hvis en saadan Regel ikke fandtes.

Reglerne i §§ 132—33 fastslaaer Livsforsikringspolicens negotabile Natur, som iøvrigt allerede er anerkendt i Praksis. Hensigten med Reglerne er at gøre Omsætningen — og særlig Belaaningen — af Policerne sikker og let, og dette Formaal søges opnaaet ved at bestemme, at enhver Ret over Policen for at være fuldt beskyttet skal være paategnet denne (eller fremgaa af dens oprindelige Tekst). Reglerne falder iøvrigt i 2 Hovedafsnit: § 132, der angaar Forholdet mellem Rettighedshaverne indbyrdes, og § 133, der angaar Forholdet til Selskabet. Den sidste betyder i Praksis, at hvis en Mand kommer til Selskabet og kræver f. Eks. Laan paa Policen, Omlægning af Policen, Udbetaling af Genkøbsværdien eller Forsikringssummen, saa skal Selskabet først og fremmest forlange, at han foreviser Policen, og det skal dernæst forvisse sig om, at Policens Indhold eller en Paategning paa denne udviser, at Manden har den Ret, han paastaar at have. Endvidere skal det sørge for — og har Ret til at kræve —, at Policen faar Paategning om den skete Transaktion, hvis Policen vedblivende skal have hel eller delvis Gyldighed, og hvis hele Forholdet dermed er ude af Verden, f. Eks. ved Forsikringssummens Udbetaling, at Policen tilbageleveres. Iagttager Selskaberne disse Forholdsregler, er de sikrede mod senere Krav fra den virkelig berettigedes Side, selvom det f. Eks. viser sig, at den skete Transportpaategning var falsk; men gør de det paa den anden Side ikke, risikerer de at komme til at betale om igen, f. Eks. hvis en Mand, der har opnaaet et Laan hos Selskabet, uden at Policen

har faaet Paategning herom, senere uden at omtale det tidligere Laan belaaner Policen i en Bank til dens fulde Værdi. Alt det sagte forudsætter naturligvis, at Selskabet var i god Tro, og at det ikke ved, at Manden i Virkeligheden ikke har den Ret, han efter Policens Udvisende synes at have, f. Eks. fordi han har lovet en anden at overdrage ham Policen.

Ved § 134 udelukkes de sædvanlige Regler om Ihænde-haverpapirer fra at komme til Anvendelse paa Livsforsikringspolicer, der er udstedt eller transporteret til Ihænde-haveren. Grunden til Bestemmelsen er, at det her særligt hyppigt vil ske, at Ihænde-haveren ingen virkelig Ret har; men f. Eks. blot har fundet Policen i forsikredes Dødsbo.

§ 134a staar i Parentes, hvorved antydes, jfr. Forordet, at der har været Tvivl eller Uenighed om dens Rigtighed. Reglen giver Forsikringstagerens Tvangsarvinger (Ægtefælle, Børn el. Børnebørn) Ret til at anfægte den skete Indsættelse af begunstiget i samme Omfang, hvori de vilde kunne anfægte et Testamente, hvorved der var disponeret over en tilsvarende Sum til Fordel for enkelte Livsarvinger eller andre. Reglen maa anses stemmende med gældende dansk Ret, og man, og Reglens Tilhængere indenfor Kommissionen, har ment, at man ikke burde kunne omgaa Reglerne om Tvangsarveret ved at tegne en Livsforsikring til Fordel for den, man ønsker at begunstige, og at desuden flere af de Hensyn, der fører til at beskytte Livsforsikringspolicen mod Kreditorerne — en Regel, der jo hyppigst vil være til Fordel for Forsikringstagerens nærmeste — netop maatte føre til ogsaa at beskytte disse mod Forsikringstagerens egne Dispositioner.

Jeg kommer nu til Reglerne i §§ 135—136, der søger at give en Løsning af det vigtigste og vanskeligste Spørgsmaal i hele Livsforsikringsretten, nemlig: Kreditorernes Adgang til at søge Fyldestgørelse i Livsforsikringspolicer.

De nugældende Regler om dette Spørgsmaal (Tilsynslovens § 39 og Konkurslovens § 27) maa sikkert erkendes for ufyldstgørende, idet det, om en Police er tegnet i Forsørgelsesøjemed, er et ganske uklart og usikkert Kriterium, og K. L. § 27 ejheller kan anses tilstrækkelig som Afkræftelsesbestemmelse. I Udkastet er Kreditorernes Adgang til at søge Dækning i Livsforsikringspolicer nærmere bestemt i § 136, men da denne er en saakaldt

Afkræftelsesregel, der kun kan gøres gældende i Tilfælde af Skyldnerens Konkurs, vil det sige, at alle Livsforsikringspolicer tegnede paa Forsikringstagerens eget Liv uden Undtagelse principielt er unddraget Kreditorernes Retsforfølgning. Ifølge § 136 kræves det altsaa for det første, at Forsikringstageren er gaaet fallit; men dernæst er det, for at Reglen skal kunne komme til Anvendelse, en Betingelse, at han har anvendt uforholdsmæssig store Beløb i de sidste 3 Aar før Konkursen til Betaling af Præmier. — I alle de Tilfælde, hvor Tegningen eller Vedligeholdelsen af den paagældende Forsikring maatte siges at være naturlig og rimelig, vil Policen altsaa trods Konkursen være urørlig. Kun hvis han har foretaget Transaktioner, der maa anses for uforsvarlige i Betragtning af hans økonomiske Tilstand paa det Tidspunkt, da han foretog dem, f. Eks. har forsøgt at bringe sin disponible Formue i Sikkerhed ved at anvende den til Tegning af en Forsikring mod Engangspræmie, har Boet Ret til at anfægte dem. Retten gøres iøvrigt gældende overfor *Selskabet*, og dette maa, hvis Skyldnerens Samtykke kan indhentes, og hvis Boets Krav ikke er aabenbart rigtige, eventuelt lade det komme til en Proces og under denne medindstævne Skyldneren til at varetage sit Tarv. Hvad *Retten's Omfang* angaar, saa bestaar den i første Linie i Krav paa saa stor en Del af Tilbagekøbsværdien, som de for meget betalte Præmier udgør. Hvis der ingen Tilbagekøbsværdi er, f. Eks. ved Folkeforsikringer, er det Fripoliceværdien, der kan kræves udbetalt kontant helt eller delvis*).

Paa Forsikring af *Andenmands Liv* gøres som tidligere nævnt de fleste af Reglerne i det foregaaende Kapitel anvendelige ved § 138. Undtagne er dog netop de lige omtalte Regler om Retsbeskyttelsen; thi er Forsikringen tegnet til Fordel for Forsikringstageren selv, vil sjældent noget berettiget Hensyn kræve Beskyttelsen, og vil man tegne den til Fordel for andre, vil Forholdet praktisk talt altid kunne ordnes saaledes, at man enten overdrager den paagældende Policen, eller lader den, hvis Liv forsikres, selv tegne Forsikringen. Hvis det er den ene Ægtefælle, der har tegnet Forsikringen paa den andens Liv, har dog lignende Grunde

---

*) Boets Ret kan altsaa være større end Skyldnerens egen, og det er en af Forskellene mellem denne Regel og K. L. § 27.

som før ad § 131 omtalt, ført til at lade Reglerne i §§ 135—36 komme tilAnvendelse.

Livrentekontrakten er jo i udpræget Grad en Forsørgelseskontrakt, og Reglerne om Retsbeskyttelsen bør derfor fuldtud komme til Anvendelse paa denne. Derimod egner Policen sig paa Grund af Ydelsens usikre Karakter ikke til at benyttes i Om-sætningen eller som Sikkerhed, og Reglerne om Negotiabiliteten er derfor uanvendelige. — Forøvrigt er Reglerne om Indsættelse af begunstiget ret upraktisk ved Livrenter*), men man har dog ikke ment helt at burde udelukke Reglernes Anvendelse, da der kan tænkes Tilfælde, hvor der kunde blive praktisk Brug for dem.

De i 4de Afsnit opstillede Regler om Ulykkesforsikring tiltrænger næppe nogen nærmere Kommentar. Kun skal nævnes, at da Ulykkesforsikring forekommer i saa mange Former fra den rene Summaforsikring til den rene Skadesforsikring, er det meget muligt, at en hel Del af de i Afsnittet om de almindelige Bestemmelser om Skadesforsikring givne Regler maa anvendes analogisk paa Ulykkesforsikring. Med Hensyn til Kreditorerne bestemmer § 143, at disse ikke kan søge Fyldestgørelse i Forsikringen, saalænge den ikke er kommen til Udbetaling. Da Ulykkesforsikringskontrakten ikke saaledes som Livsforsikringskontrakten betegner et Aktiv i Forsikringstagerens Haand, som hans Kreditorer kan have Fornøjelse af at tilegne sig, og da man vanskeligt kan tænke sig, at nogen for at bedrage sine Kreditorer skulde bruge sine disponible Midler til at tegne en ekstraordinær stor Ulykkesforsikring, og da paa den anden Side vigtige sociale Hensyn taler for at sikre den tilskadekomne Erstatningen, har man fundet det ubetænkeligt at opstille denne vidtgaende Beskyttelsesregel.

D i s k u s s i o n.

Overretssagfører *Schiørring* ansaa det for uheldigt at ville søge tilvejebragt en Lov om hele dette Emne; det var bedre at have Spørgsmaalene staaende aabne for Domstolene, idet der ikke har vist sig nogen særlig Trang til en Kodifikation.

*) Man kan selvfølgelig kun indsætte den begunstigede til at nyde Retten i dens Levetid, i hvilken Renten skal løbe.

J. O.
1912
S. 64.

Reglen i § 4 II fandt Taleren højst uheldig, navnlig fordi Anvendelsen af denne Regel i Almindelighed forudsætter, at Forsikreren har forsømt sin Pligt ved ikke at dække rettidigt

§ 25 sammenholdt med § 63 II syntes at være ubillig og var ogsaa farlig ved sin vage Grænse mellem Forsæt og grov Uagtsomhed.

§ 38 I er meget betænkelig, naar henses til den Værdi, en Portefølje kan have for et nødstedt Selskab; Overtagelse burde være tilladt, naar der stilles fornøden Sikkerhed af det overtagende Selskab.

Professor *Torp* bemærkede ad § 4, at man har haft Ordet »Tilbud« under stærk Overvejelse og navnlig har indsat det for at faa det under Diskussion; i den norske Tekst findes det ikke.

Angaaende § 25 var Taleren naturligvis ganske klar over den vage Grænse, som omtaltes af forrige Taler.

Man har derfor i den danske og i den norske Tekst givet Udtryk for de forskellige Anskuelser, netop for at faa Spørgsmaalet sat under Drøftelse inden den endelige Afgørelse.

Dommer *Brendstrup*: Der burde — i hvert Fald indenfor visse Brancher — indføres den Regel, at en Forsikring først træder i Kraft, naar den første Præmie er betalt; man vilde derved slippe for en Del af de uheldige Følger af mindre paalidelige Agents Akkvisitionsvirksomhed.

